

L'EVOLUCIÓ DE LA XARXA ASSISTENCIAL: L'HOSPITAL DE SANTA COLOMA DE FARNERS (XVI-XX)¹ L'HOSPITAL DE POBRES FINS AL SEGLE XVIII, Quaderns de La Selva, nº 13, 2001

L'hospital estava situat darrera l'església parroquial La tradició ens diu que l'any 1520 hi nasqué el futur sant franciscà Salvador d'Horta, ja que els seus pares n'eren els hospitalers. Tanmateix, la primera dada documental correspon al 22 de juny de 1547, quan el pagès de Vallors Roch Massaneda signa a l'administrador de l'Hospital de Pobres un censal de valor tres lliures i pensió anual 3 sous i 3 diners. Hem de deduir que l'hospital colomenc seguí el mateix procés de fundació que la resta d'institucions hospitalàries de la baixa edat mitjana: el llegat fet per algun noble, eclesiàstic o burgès per tal de crear i mantenir unes infraestructures aptes per guarir malalts pobres i solitaris de la vila, així com per aixopugar pelegrins i vianants. És molt possible que el llegat fos fet pel senyor jurisdiccional de la vila, ja que ell mantindrà el patronatge de l'hospital fins l'abolició de les senyories en la primera meitat del segle XIX.

En les Ordinacions de l'any 1609 concedides per Carles de Vilademany i Cruïlles, senyor de Santa Coloma, es feia una clara referència a l'hospital quan en l'article 13, es pactava el funcionament del mateix i es reservava pels jurats (representants del poble) el control directe de la institució:

"Que los jurats pugan y los sia licit y permes de tres en tres anys lo dia primer del mes de Janer elegir y nomenar y deputar una persona com Administrador del Hospital de pobres de dita vila la qual persona tinga ple y libero poder de manar, exigir y rebre los fruyts, rendas y emoluments e pencions de Censals de dit Hospital y del que rebra firmar Apocas, albarans y altres cautelas y los fruyts per ell rebuts distribuir per obs dels malalts de dit Hospital conforme han fet fins lo die present, lo qual Administrador no puga fer ningun esmers de Censal sens espres consentiment e intervencio y voluntat dels jurats qui per

¹ Aquest article forma part d'un ampli treball d'investigació anomenat "Caritat, Beneficència, Solidaritat" efectuat per l'autor el curs 1998-99 gràcies a una llicència retribuïda del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya

*temps seran, o de la major part de aquells; y tambe sie tingut y obligat a la fi del trienni donar comptes y rahó de la Administracio als dits jurats y ohidor de Comptes "*²

El qüestionari de l'any 1716 explicava breument que hi havia un hospital per als pobres de la vila i per als que passaven de camí, el qual tenia uns rèdits anuals de 70 lliures³.

Els comptes més antics corresponen al període 1750-1759 i foren donats per l'administrador Isidre Estrada. Els ingressos eren de 727 lliures i corresponien bàsicament a cobraments de pensions de petits censals que tenia a favor seu l'hospital, i les despeses pujaven a 738 lliures (Taula 1)

TAULA 1.- DESPESES, EN LLIURES, DE L'HOSPITAL DE POBRES DE SANTA COLOMA DE FARNERS EN EL PERÍODE 1750-1759 (AHD Saragossa, Híxar, Sala I, 293-49)

Vi	14	Hospitaler	102
Pa	74	Carn	30
Cirurgià	55	Enterraments	20
Metge	33	Altres	21
Medicines	73	Sou administrador	36
Mestre	103	Deute pendent	168
Obres	9	TOTAL	738

És interessant observar com amb els diners de l'hospital es pagava el sou del mestre, fet bastant comú a molts pobres en el segle XVIII quan, molt pràctics i realistes, reconvertien causes pies de casar donzelles o almoines del pa en un ajut pel mestre (casos de Banyoles o Olot). A Santa Coloma concretament, el mestre era pagat entre aquests diners de l'hospital, una altra part de l'Obreria de l'església parroquial i una tercera part posada pels propis pares dels alumnes.

L'any 1760, la comtessa d'Aranda, patrona de l'hospital com a senyora jurisdiccional de la vila, es queixà del funcionament de l'hospital i nomenà dos nous administradors. El

²Arxiu Històric de la Diputació de Saragossa, Fons Híxar, Sala I 293-84

document té el seu interès per saber els títols nobiliaris retinguts per la senyora de Santa Coloma de Farners:

*"Sepasse como yo Doña Maria Josepha Pons de Mendoza, Perez, Pomar, Bournonville, Perapertusa, Eril, Orcau, Vilademanu, Cruhillas, Turell, Llull, Vallgornera, y de Cabrera, Condesa de Robres, Viuda del conde de Aranda, marquesa de Villanant y de Rupit, Biscondesa de Joch, baronesa de Jorba y San Genis, de Ravollet, Orcau, Santa Coloma de Farnés, señora jurisdiccional de las villas de Tiurana, y Villaplana, Taradell, y Viladrau, Grande de España de primera classe y en Barcelona residente: Por quanto tengo noticia que la Administracion del Hospital de mi villa de Santa Coloma de Farnes de algunos años a esta parte va muy mal gobernada y que se halla en él un solo Administrador y dezeando dar las providencias correspondientes para la buena administracion y gobierno de dicho Hospital: con tenor a la presente escritura de mi libre alvedrio, nombro por Administradores del Hospital de dicha villa a Rafael Nunó, escribiente y a Juan Llandrich, labrador entrambos de la referida villa, aunque ausentes, bien como si fuessen presentes; esto es a Rafael Nunó por el tiempo de quatro años del dia presente en adelante contaderos; y a Juan Llandrich por el tiempo de dos años tambien"*⁴

Amb la nova administració es va fer un inventari que mostra la precarietat i pobresa de l'hospital colomenc; el notari Josep Guixeras i els nous administradors es trobaren " *dins la casa del dit Hospital que es situat al detras de la Iglesia Parroquial..*" i inventariaren el següent material:

*"Una Parola de aram de termo de un samaló de aygua viada
un morter de pedra ab sa ma de fusta usat
los calamastres o serra de foch de ferro usada
Una pala de foch de ferro usada i dolenta
un escalfador de aram petit i usat
un llansol de lli i borras usat y foradat
un llansol de lli bo usat
sinc trossos de llansol que no poden servir
una tovallola de tela ab sa punta guarnida*

³ AHC La Bisbal, Fons Cruïlles, Secció Farners, Respostes a Patiño

⁴ AH Girona, Notaria de Santa Coloma de Farners, Volum 117 bis, f242

una tovallola petita de drap de casa usada
una cuixenera de bri usada
tres cuixeneras dolentas que no poden servir
un cofre de fusta dolent sens pany ni clau
una caixa de fusta dolenta sens cubertor
una caxeta petita per tenir los papers
una pastera de fusta dolent
dos flassadas de llana blanca usadas
altre flassada de llana blanca dolenta
una font de trosos de flassada
quatre marfegas dolentas
nou banchs de llit de fusta usats
un coxi de llana dolent
un llum de ferro usat
altre cofre de fusta dolent
una poca de llana de matalás
unas grasellas de ferro dolentas" 5

Els nous administradors devien moure i vendre bé la tasca de l'hospital, ja que l'any següent, el 1761, l'hospital rebia una almoina de 500 lliures de Gaietà Descatllar per agençar la capella de Sant Salvador construïda dins l'hospital, ja que s'havia d'arranjar " *el piso que la cubre quasi consumido a causa de las lluvias, de manera que lloviendo no puede en ella dezirse missa, y de otra parte necessita de elevarse la mesa del altar por ser demasiadamente baja. Por la primera razon se halla borrada y consumida el quadro del santo de que se compone*"⁶.

Amb la donació, la comtessa d'Aranda intentà enderrocar l'hospital i construir una capella nova de Sant Salvador, però l'oposició de l'ajuntament posant un plet, parà les obres. Motiu? "*Sin embargo de ser propia de la universidad la casa del Hospital de los Pobres enfermos de dicha villa y del oratorio que tiene anexo dedicado al beato Salvador de Horta, de forma que ensima de este oratorio tiene también la villa la piessa o haula que*

⁵AHG, Notaria de Santa Coloma de Farners, Volum 117 bis, f244

*sirve para la enseñansa Pública de los muchachos, y para convocarse como se ha convocado siempre el Bayle y Regidores para los cuerdos y consejos que se ofrecen, con todo se jacta de querer hacer obras en dicho oratorio o derribarle para consturhirlo de nuevo la I.A. condesa de Robres, valiéndose más de su poder y autoridad que del Derecho, pues que ninguno le compete sobre dichas cosas, teniendo solamente la administración del dicho hospital, a cuyo intento su procurador, Juan Bono, vecino de la ciudad de Gerona, no solo haze preparar los materiales, sí también esparcia voces de querer passar a dicha villa con el Bayle y juntos ponerlo en práctica, contra la voluntad de los demás"*⁷. El plet no deixava de ser característic del règim senyorial: la intersecció d'interessos, funcions i jurisdiccions entre senyors i vassalls.

Amb el fill de la comtessa les coses anaren millor i l'any 1775 es signà una concòrdia on es deixava molt clar que, encara que l'ajuntament utilitzés l'habitació situada sobre la capella de sant Salvador per a les seves reunions i per aula d'ensenyament, la propietat i patronatge de l'hospital i l'edifici era del comte d'Aranda; aquest reconeixia però que, degut a la necessitat d'ampliar l'església, cediria aquest espai sempre i quan es construís un hospital nou. Aquesta concòrdia quedà només en bones intencions i el cert és que l'hospital anava de mal en pitjor: l'edifici queia a trossos, els administradors no se'n preocupaven i s'arribà a l'extrem d'haver de portar els malalts a Girona.

A finals de segle l'església parroquial continuava essent petita i s'intentà ampliar-la amb l'espai del cementiri i l'hospital que hi havia darrere. A començaments de l'any 1788 es decidí fer l'ampliació del temple; es va invitar tots els caps de família a una reunió en la parroquial i davant el batlle i regidors s'elegiren 24 ciutadans: quatre de Vallors, quatre de Vall i setze de la vila que tractaren de dissenyar la planta de l'ampliació. Al no sortir-se'n llogaren l'enginyer gironí Narcís Cabot el qual va fer uns plànols que mereixeren l'aprovació del bisbe⁸. Aquesta obra portà també els seus problemes ja que el comte havia pactat amb els regidors que podien enderrocar l'hospital vell per ampliar l'església sempre i quan es comprometessin a fer-ne un de nou en un altre lloc.

⁶AHDiputació Saragossa, Fons Híxar, Sala I, 293-5

⁷AHDiputació Saragossa, 6 de juny de 1761, Fons Híxar, 293-96

⁸Arxiu Patrimonial Massaneda, calaix 11

Per diversos malentesos, les obres no començaven. El 18 de desembre de 1788 el bisbe Lorenzana intercedia entre els regidors i el comte tot explicant-li la situació: s'hauria de deixar el cos de l'església i fer nou el creuer i el presbiteri agafant l'espai que ocupava l'hospital i el cementiri. L'hospital no havia de ser cap problema: *" sus rentas no llegan a 30 libras y por su tenuidad no podian ser asistidos los enfermos, que la casa es mui pequeña, totalmente desbaratada oy, que por sí misma acabará de arruinarse en corto tiempo; viendo la inutilidad de este hospital, y la necesidad de haber de tomar esta casa para dar la capacidad correspondiente a la Iglesia, exorté vivamente al Pueblo a que se esforzare en emprender esta obra y que suplicasen a V.E. les cediese esta casa para este fin, prometiéndole hacer al mismo tiempo otra casa igual para este fin y aún mejor en otro terreno, porque en aquella villa siempre es necesario un Hospital"*.

El bisbe Tomàs de Lorenzana proposava dues solucions al comte d'Aranda: la primera cedir l'antic hospital per ampliar l'església i continuar posseint el Patronat del nou Hospital que construiria el poble; la segona seria cedir a l'ajuntament i al poble el Patronat del nou Hospital, ja que *"siendo así todos concurrirían con sus limosnas para la manutención de los pobres enfermos y aún se podría esperar que de ellos mismos habría muchas donaciones y fundaciones, lo que no se ha experimentado en tanto tiempo que subsiste el antiguo Hospital. Si yo contemplase que a la lustrosa Casa de V.E. le hacia el caso semejante título de Patronato del Hospital, no propondría este medio, porque la miro con el decoro que le corresponde, pero veo que este pobre título, a los honrosos que goza V.E. y más en el lugar de Santa Coloma de que es señor, ni ahora ni nunca le pueden hacer al caso, ni los vecinos aplicarán sus limosnas a un Hospital del cual no tienen el Patronato; y con él creo, que se pondría desde luego en un estado de poder ser útil al pueblo"* ⁹. El mateix bisbe tornava a plantejar el tema de la propietat de l'hospital tot incidint en la seguretat que implicava una propietat municipal per engrandir-la amb donacions, ampliació i millora, difícilment realitzable des del patronat del Duc d'Híjar.

La resposta del procurador del comte al bisbe el 7 de març de 1789 és una sentida queixa: a mitjans de l'any 1788 ell es reuní amb el batlle Antoni Solench, el comerciant Joan Iglesias i el notari Jaume Cervera i pactaren que el poble s'obligava a construir un nou hospital sota el patronat del comte d'Aranda; aquest lliuraria 225 pesos per ajudar en l'obra,

i nomenaria al rector, al batlle i al regidor degà com a co-patrons de l'hospital. Ara, el procurador quedava parat que el poble hagués demanat la intercessió del bisbe presentant nous projectes no pactats i " *que a mi corto entender solo conspiran a derruir el actual Hospital sin ganas de hacer uno nuevo, prohiectando beneficios por medio del Patronato, quando la experiencia me ha mostrado las pocas o ningunas limosnas que se recogen en beneficio y socorro de los Pobres, antes bien, según los recursos que se me han presentado por los médicos y boticarios, he visto claramente conspirar aquellos a chupar el corto alimento de aquellos miserables pobres. Señoría Ilustrísima, yo conosco bien a los de Santa Coloma, por lo que se han opuesto a mis rectas intenciones, pues no negaran que de orden de S.E. passé a aquella villa con el fin de ampliar la Iglesia, hacer un nuevo Hospital y fabricar una casa para los acuerdos del Común, y noté que los mismos que me influían y me daban luzes, fueron los mayores contrarios para no poner en obra los mismo que me aconsejaban. Los proiectos echos a V.I. son en substancia lo mismo que traté y acordé con los comissionados y no habiendo querido nunca reduzir a escritura pública lo convenido; toda su idea tira de directo a derribar el Ospital, ampliar su Iglesia y dejar lo demás al cargo de S.E.*" ¹⁰

Malgrat els embolics es signaren a Barcelona uns preliminars de concòrdia el set de juny de 1790; en ells es confirmava que els obrers de l'església parroquial havien comprat un solar " *en les immediacions de la villa y hecho construir en él, competente casa para traslado en esta del Hospital*"¹¹, obra que ja ens recorda l'intendent Zamora en la visita que féu a la població el mateix any 1790: " *...el pueblo parece que está en buen estado, como lo indica el fabricarse muchas casas, estarse haciendo el hospital y trayendo los materiales para ensanchar la iglesia, todo lo cual se hace con limosnas. El hospital antiguo tiene una capilla bastante buena...Dicho hospital va a comprenderse en el ensanche de la iglesia..*"¹²

⁹AHDiputació Saragossa, Híjar, 12 desembre 1788, Sala I, 293-96

¹⁰Ídem

¹¹ Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona, Notari Manuel Olzina, tres de juliol de 1805, on explica tot el procés des de l'any 1775 al 1805.

¹²-ZAMORA, FRANCISCO DE : *Diario de los viajes hechos en Cataluña. 1785 - 1790*, Barcelona 1973

En aquests preliminars de concòrdia intervingueren els dos preveres de l'església Pere Bonoso i Rafel Pagès i els dos obrers de la mateixa, Josep Geronès y Creuhet i Dalmau Fàbregas y Jalpí; el comte, per tal de beneficiar als seus vassalls condescendia en:

" permutar el antiguo hospital por la casa que para el mismo hospital ha construido la misma fábrica fuera de dicha villa y cerca de la capilla de san Sebastián, reservándose empero el Patronato en la Capilla de San Salvador y que es parte de dicho Hospital y que debe siempre subsistir y permanecer aunque sobre ella se fabrique Iglesia, con puerta fuera de ella y quedando des del dia de su firma el Hospital contiguo para dicha Fábrica y el nuevamente construido con todos los aumentos que en el se hiziesen, sus anexos y dependencias y quanto en lo venidero se le uniese y agregase im perpetuum del Patronato de Su Excelencia así com hasta ahora lo havia sido y es del antiguo..."

El comte, per tal que l'hospital nou funcionés perfectament, en lloc d'un administrador en nomenaria tres, que s'encarregarien de la direcció, control, administració i gestió de l'hospital en tots els seus aspectes. Aquests administradors serien perpetus i només serien canviats si es demostrés la seva inutilitat. Els nomenaria el comte i cada cop que en morís un, els altres presentarien una terna i el comte triaria el més adequat. Aquests administradors presentarien els comptes anuals al batlle i aquest els passaria, amb els informes oportuns, al procurador general del comte a Catalunya per tal que els legitimés. Aquest fou l'esborrany de la concòrdia signada l'any 1790.¹³

El nou solar de l'hospital, emparaulat al seu antic propietari Tomàs Carreras, d'Anglès, el tretze d'agost de 1788 i comprat perpètuament el cinc de març de 1792 per 400 lliures, serviria per construir-hi el nou edifici el qual: *" linda por levante con el huerto de la ya referida capilla de San Sebastián y parte con las paredes de la Sacristia de dicha capilla; por mediodía con el Galligar o terreno que alli se halla de dicha Capilla y parte con la carretera o calle que alli tambien se halla llamada de San Sebastián; por poniente parte con la propia carretera o calle y parte con terreno propio del arriba dicho Tomás Carreras; y por cierzto asimismo con terreno del dicho Carreras ..."*.

L'any 1.794 l'obrer major de l'església, Dalmau Fàbregas i Jalpí, presentava un estat de comptes amb unes despeses de 1.190 lliures per comprar i construir *" la casa o edifici en lo carrer de sant Sebastià immediata a l'ermita capella de dit sant "* que costà 790 lliures i

400 lliures més que es pagà a Thomàs Carreras, d'Anglès, per " *lo preu del sitial de dita casa y hort que detras de ella queda* ", tot d'acord amb el compromís que s'havia fet de " *permutarlo ab lo del Hospital de ella com a precissa esta per la prolongacio de dita Iglesia* "14

Els passos estaven fets però una sèrie de desavinences entre els vocals de l'Obra i sobretot, la Guerra Gran de 1795, retardaren la signatura d'aquesta concòrdia, de forma que l'any 1799 l'ajuntament tornà a insistir davant el nou senyor jurisdiccional, ara el duc d'Híxar, per tal de fer el canvi d'hospital i poder començar així les obres de l'església. Amb l'aprovació del duc, el tres de juliol de 1805 es signà la concòrdia de canvi o permuta entre els obrers de l'església Josep Buadas i Josep Simon i el duc d'Híxar, tot recordant-se que aquest era el patró del nou hospital i fent-se així la permuta de l'hospital vell pel nou. L'interès de la permuta rau en la definició de límits del dos hospitals. L'hospital vell estava situat:

*" casi a la contiguidad del detrás de la dicha su Parroquial Iglesia y delante de la Plassa que alli se halla vulgarmente llamada del Hospital, donde su Portal principal existe. Y linda por levante parte con la travesía llamada vulgarmente del Campdoli que dirige a la Plassa pública y Principal de la referida villa y parte con la dicha plaza llamada del Hospital; por mediodía, parte con la próxima dicha plaza, parte con la capilla de dicho Hospital llamada Sant Salvador y parte con la pieza que está encima de dicha capilla y sirve de estudio para los niños de primera educacion y de pieza de Ayuntamiento; por poniente con dichas capilla y pieza del estudio y del Ayuntamiento y parte con un pequeño callejón cerrado que alli se halla entre la dicha casa de Hospital y la capilla de Nuestra Señora de los Dolores; y por cierzo parte con dicha calleja y parte con la prenarrada travesía que dirige a la referida Plaza Principal "*15

L'hospital començà a funcionar i en tenim una referència de l'any 1807 quan Salvador Poch, treballador solter de més de seixanta-cinc anys, malalt de feridura, deixà totes les seves pertinences a l'hospital per tal que tinguessin cura d'ell en vida, ja que encara que millorés de la feridura quedaria impossibilitat per treballar:

¹³Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona, Notari Manuel Olzina, ídem

¹⁴.AHCSF,Fons Municipal, Obreria església 1711-1857

¹⁵A.H.de Protocols Notarials de Barcelona, Notari Manuel Olzina, ídem

*"...los facultatius y me troban inhabil en lo successiu: despres de conclosos los actuals remeis de ma curacio per poderme guanyar mon sustento ab mon treball y desitjant al pas que asegurarma ma manutencio y subcistencia fins al ultim die dels de ma vida corporal y sufragar la mia anima remunerar tambe a esta Sta Casa los subsidis que me subministra y deura subministrarme en lo successiu com a altre de sos mallats y de sos convalecents si me constituesch en est estat, per ço y per lo molt amor aporto a la caritat que se obra ab los malalts en la referida esta santa casa y en subsidis de la mateixa, dono setcentes quaranta lliuras que ab mon treball e industria y servint als amos en cosas licitas y honestas me he guannayt y adquirit sonch en mon poder y los entrego de comptanos y ab moneda de or sonant."*¹⁶

Aquest mateix 1807 veié novament problemes en la institució caritativa. El nou senyor de Santa Coloma, el duc d'Híxar, expulsà l'administrador a Pius Estrada " *por su mala conducta, hasta embargarle sus rentas i demás procedimientos*" ja que portava amb negligència els comptes de l'hospital, no s'encarregava de cobrar en el moment corresponent i tot funcionava malament. El duc ordenà al notari Cervera que li posés els comptes al dia i després nomenà una nova Junta, a qui encarregà invertir correctament les 205 lliures que el notari Cervera havia aconseguit de cobraments endarrerits¹⁷.

L'HOSPITAL EN EL SEGLE XIX

La Guerra del Francès (1808-1814) aturà tot el procés de creixement i consolidació de l'hospital; acabada la mateixa es rectificaren les ordenances ja que dels tres administradors nomenats només en quedava un. " *el qual por tener su residencia hora y media distante de la presente villa no es conveniente siga en dicho encargo que por su naturaleza exige una frecuente acistencia personal para la vigilancia de quanto pueda conducir a la mejor acistencia de los pobres enfermos y conservacion y aumento de las rentas del dicho Hospital*". Per millorar-la, el duc d'Híxar i l'ajuntament signaren una nova concòrdia a primers de maig de 1817, en la qual decidiren:

¹⁶AHCSCF, Notarials 1807, f.334

¹⁷AH Diputació Saragossa, Híxar, 293-13

- 1.- Ratificar-se en la concòrdia anterior excepte en els articles contraris als presents
- 2.- Hi hauria tres administradors: el domer més antic de l'església parroquial, que seria administrador nat; un hisendat de la vila i un pagès de la parròquia resident a menys de mitja hora de la vila.
- 3.- Per aquesta primera vegada, el nomenament el faria el duc d'Híxar d'una terna d'hisendats i una altra de pagesos presentats pel propi ajuntament
- 4.- Els elegits tindrien el càrrec perpetu sense poder ser canviats sinó fos en cas de mala administració. Haurien de presentar anualment els comptes
- 5.- Les properes vegades que s'hagués d'elegir algun administrador, els dos restants, juntament amb el batlle i el regidor degà, proposarien tres persones de les quals el senyor n'elegiria una
- 6.- Els administradors serien els encarregats del govern, administració i rendes de l'hospital, cobrant pels mitjans legals corresponents tots els deutes pendents, rebent almoines.....
- 7.- Els administradors tindrien una arca que es guardaria en la casa del domer, on s'hi posarien els papers, cabdals i tot el necessari del règim econòmic; cada administrador tindria una clau
- 8.- Els administradors es reunarien cada setmana i haurien d'anotar en un llibre tots els comptes. Qualsevol despesa en obres o compra superior a les tres-centes lliures requeriria el permís del senyor
- 9.- Cada any haurien de lliurar al batlle els comptes amb els corresponents rebuts, el qual els enviaria a l'apoderat i aquest al senyor
- 10.- *"Dichos administradores deban servir dicho oficio, sin poder exigir salario ni gratificación alguna, sea de la clase que fuere. Supuesto a que este establecimiento no tiene mas objeto que el de la caridad con nuestros hermanos, cuia recompensa no debe buscarse en las cosas temporales"*
- 11.- *"Que dichos administradores deben por quantos medios les sugiera su zelo y vigilancia excitar la piedad de los vecinos de Santa Coloma de Farnés y de los lugares y aldeas inmediatos, a que contribuyan con limosnas, dádivas, mandas y demás al socorro de los Pobres enfermos y aumento de las rentas del Santo Hospital, teniendo un sugeto encargado, para que los dias festivos vaya turnando por todo el termino a recoger las*

*limosnas, debiendo ademas de esto, salir anualmente el Sabado Santo y la vispera de Natividad del Señor, los tres administradores reunidos con el Bayle o Regidor Decano, por la villa de Santa Coloma y sus alrededores al propio objeto"*¹⁸

Des dels pactes de 1817 fins l'any 1837 no tenim cap referència de l'hospital colomenc. A nivell nacional, la Llei de Beneficència de 1822, el primer intent seriós d'organitzar la caritat, insistia que s'havia d'intentar la cura dels malalts en el propi domicili deixant els hospitals per als que no tenien domicili, vivien sols o bé tenien malalties sospitoses (arts 98 a 103). El 1836 havia tingut lloc a Espanya la desamortització de Mendizábal i la supressió de les jurisdiccions senyorials, fet que implicava una complicació més en el patronatge de l'hospital: ajuntament o duc d'Híjar?

El gener d'aquest any, en plena Guerra Civil Carlina, l'alcalde Pere Miàs explicava en un ple de l'ajuntament que s'havia de fer els possibles per tal que l'hospital civil pogués ajudar els malalts i es queixava que els actuals administradors, Pere Barroso i Domènec Cabra no podien atendre les seves funcions, el primer "*por hallarse ausente y enfermo y el segundo por su achaquez y ancianidad*"; d'acord amb la normativa vigent, el Ple de l'ajuntament nomenà Eudald Soler i Ramon Simon per aquests càrrecs . L'any 1841 es nomenava la nova Junta de Beneficència, formada pel regidor Josep Carós i els ciutadans Dalmau Casellas, Josep Cors, Salvador Piany, Salvi de Prat, Ramon Simon; com a metge, fou nomenat Salvador Viader, i com a metge de l'hospital, Eudald Soler. L'any 1843 el personal facultatiu de l'hospital eren el metge Salvador Cabra i el cirurgià Salvador Soler, que s'havien de repartir els vuit duros d'assignació anual per aquests càrrecs.¹⁹

L'any 1849 l'ajuntament enviava un informe a la Junta Provincial de Beneficència, acabada de crear, on informava que existia en la vila un "*Hospital de pobres donde se rceogen exclusivamente los naturales de esta villa bajo el patronato del duque de Híjar. No se estanpan las rentas fijas que con alguna insignificante cantidad puede disfrutar este establecimiento en razon de ignorarlo su verdadero montante, y cuyos datos podria*

¹⁸AH Diputació Saragossa, Híjar, Sala I, 293-14

¹⁹ Arxiu Municipal, Manuals d'Acords anys 1837, 1841 i 1843

facilitar de buen seguro su patrono el duque de Híjar." En tot l'any 1849 no havia ingressat cap malalt, comunicava l'alcalde Ramón Geronés²⁰.

En un inventari d'aquests anys l'hospital disposava del següent material, repartit entre la casa de la Doma i el propi Hospital:

"Trobat en la casa de la Doma: Camisas de home:5 ;Matalassos: 1; Un sarronet amb una dotzena de venas de sangrar: 12; Coixins de llit: 5; Llansols usats però servibles: 7; Toballolas: 1; Cobrataula petit de cotó: 1; Cobrallits bons de indiana: 4; Coxineras bonas: 9; Coxineras dolentas: 1; Aixugamans: 1; Marfegas inservibles pero bona per pedassos: 1; un hermari de 4 palms y 1/2 de alt i 3 i 1/2 de ampla: 1;

Trobat en el propi Hospital: flassadas de llana inservibles: 4; Idem de cotó: 2; Borrassos inservibles: 1; Telas de matalás inservibles: 2; LLansols bons per pedassos: 4; Idem per apadassar: 1; Coxineras bonas per omplir de pallas: 1; Idem inservibles: 1; Llansols bons però usats: 1; LLits de pilans bons: 4; Idem de brassos: 1; Un tabal per escalfar la roba, servible però usat: 1; Marfegas inservibles: 8; Idem marfegó: 1." ²¹

Entre 1849 i 1852 es dictà la Llei de Beneficència i el Reglament que la desenvolupava: es jerarquitzava la beneficència a través d'una Junta Municipal i altra de Provincial i es deixaven els hospitals de poble ben bé per emergències, centralitzant a cada capital de província l'acolliment d'orfes, malalts i dèbils mentals. S'obria la possibilitat de crear hospitals intermedis anomenats de Districte. Els establiments municipals serien *"los destinados a socorrer enfermedades accidentales, conducir enfermos a los establecimientos provinciales, y a proporcionar a los menesterosos en el hogar doméstico los alivios que reclamen sus dolencias o una pobreza inculpable: las casas de refugio y hospitalidad pasajera y la beneficencia domiciliaria"* (art 4)

L'article 7 reglamentava l'existència de l'assistència hospitalària local quan explicava que *"En todos los pueblos donde haya junta municipal de Beneficencia habrá por lo menos un establecimiento dispuesto para recibir a los enfermos que por no ser socorridos en sus casas llamaren a sus puertas. En cada uno de estos establecimientos*

²⁰AHG, Fons Diputació, Beneficència, llig 4298

²¹AHCSCF, Fons Municipal, llig 595

municipales se tendrán preparados los medios necesarios para transportar al hospital del distrito los enfermos del pueblo que hayan de curarse en él".

Tanmateix, en l'organització interna dels establiments es creaven vertaderes novetats. Per un costat es reglamentava explícitament les funcions de les Juntes: govern (educació, admissió, cura malalts...); administració (pressupostos, economia...) i estadística. Per l'altre costat s'intentava professionalitzar determinats càrrecs executius, tot creant la figura del director i del secretari amb un sou fix (arts 43 a 58). Els dèficits anuals dels establiments públics benèfics els havia de cobrir la Diputació, si eren establiments de caire provincial, o l'ajuntament si eren establiments locals (art 67)

A Santa Coloma mentrestant, l'any 1853 havia estat dolent i la collita escassa i per no carregar als veïns amb els allotjaments de soldats que pertocava a la població, l'alcalde proposà utilitzar l'hospital per allotjar les tropes i evitar així un malestar creixent a la població, ja prou enfonsada amb la ruïna agrícola. Una bona notícia arribà dins les desgràcies cícliques. L'octubre del mateix 1853 la Junta Provincial de Beneficència, en acord del 23 setembre, comunicava a l'ajuntament colomenc que havia decidit que l'Hospital de Santa Coloma de Farners es convertís en hospital de districte "*considerando la importancia y situación topográfica, capacidad situación y demas circunstancias del establecimiento, acordando por unanimidad la necesidad de agregar al mismo las rentas necesarias de otros y que merece la clasificacion de Hospital de Distrito pues las circunstancias de hallarse al céntrico de las poblaciones de Arbucias, Hostalric, Osor, San Hilario, Brunyola, Massanet Viladrau, y aun Angles, pueden muy bien en ventaja de ellos agregarlos a este distrito municipal"*. Analitzava també la Junta Provincial l'espai físic de l'Hospital de Pobres de Santa Coloma que permetria fins i tot instal·lar-hi una secció de maternitat i d'expòsits; també creia que s'hauria de suprimir i incorporar-li les rendes dels hospitals de Blanes, Anglès, Caldes, Maçanet Hostalric i Sant Hilari i així es convertiria en un hospital apte i capaç que evitaria el trasllat dels malalts de la zona a l'Hospital Provincial.²²

No es va portar a la pràctica aquesta resolució, ja que la desamortització civil de Madoz l'any 1855 s'endugué les escasses rendes dels petits hospitals selvatans: els béns

²² Arxiu Municipal, Manual d'Acords any 1853 i AHG, Fons Diputació, Beneficència, lligall 4343.1

rústics i urbans i censos dels hospitals es vengueren, i els seus diners s'invertiren, obligatòriament, en Deute de l'Estat. Dins l'anàlisi realitzat aquests primers anys per la Junta Provincial de Beneficència, es constata que l'any 1859 només havien cobrat el 4% de les quantitats ingressades des de la Desamortització, de forma que havien passat una època anguniosa " *para atender sus indispensables atenciones*". La situació de l'hospital era precària, només tenia un ingrés fix anual de 245 rals i " *no tienen ropas ni utensilios ni puede dar asilo a ningun enfermo*"; el poble va oferir 4500 rals de subscripció per arranjar l'edifici.²³

L'any 1861 es feren obres a l'hospital i s'invertiren 1800 rals per arranjar la cuina, 200 rals per al fuster i vidrier i 2640 rals per material (arranjar llits, 200; 4 matalassos de llana, 960; 18 mantes de cotó, 820; 8 capçaleres, 100; draps i benes, 200) En total, el pressupost d'aquest any pujava a 4640 rals quan els ingressos de l'hospital eren de 1500 rals. Aquest mateix any sorgirà un problema econòmic d'ordre intern, ja que el metge Salvador Cabra, que en fou de l'hospital des del 1843 al 1859, amb un sou de 80 rals anuals, mai havia pogut cobrar, devent-se-li 1280 rals. Ell mai havia reclamat el pagament a la Junta perquè en sabia les dificultats econòmiques, però ara que havien cobrat uns censos endarrerits i havien fet obres, reclamava el que li pertocava.²⁴

L'any 1864, en un informe elaborat per remetre a la Junta Provincial de Beneficència, l'ajuntament explicava que l'estat de l'hospital era nefast, que no tenia rendes permanents i que els seus ingressos anuals eren 189 rals i que disposava de " *4 camas, 5 jergones, 1 colchón, 5 almohadas, 22 sabanas, 7 mantas, 4 cubrecamas, 5 camisas de hombre*". Tanmateix, l'hospital colomenc es movia dins d'una gran modèstia i pobresa de recursos, de tal forma que no constava entre els vint primers de la província gironina: l'any 1865 només havia atès a cinc malalts²⁵. El 1866 la Junta Local de Beneficència elaborava un Reglament on deixava molt clar que la tutela i control de l'hospital pertanyia a la Junta de Beneficència, la qual nomenaria administrador i metges, vigilaria l'administració, i revisaria els comptes.²⁶

²³ AHG, Fons Diputació, Beneficència, lligall 4363

²⁴ AHCSF, Fons Municipal, lligall 596

²⁵ P. Martínez Quintanilla: La provincia de Gerona, Datos Estadísticos, 1865

²⁶ AHCSF, Fons Municipal, Beneficència, llig 594 i 595 per al Reglament

Per organitzar el nou funcionament de l'hospital es creava una Junta amb un president, un secretari i un administrador encarregat de nomenar hospitaler, conservar i millorar l'edifici, vigilar l'assistència facultativa, fer complir el reglament, *"amonestará a los enfermos que no tuvieren el debido respeto a los facultativos i hospitalero, o se mostrasen indóciles a las prescripciones curativas expulsándoles del establecimiento(si su mal lo permitiere) cuando los avisos fuesen infructuosos"*; l'administrador també havia de confeccionar els registres i estadístiques, i cobrar *"con exactitud y sin contemplación alguna las rentas del Establecimiento"*

La tasca del metge de l'hospital seria *"visitar a los enfermos del Hospital en el modo y forma que a los demás de su clientela particular, pero procurando la economia posible en la prescripción de los medicamentos cuando de ello no pudiera resultar perjudicado el enfermo. Al efecto tendrá presente: 1º No ordenará cocimientos ni infusos sin una necesidad imprescindible 2º para adulcerar las medicinas se servirá del azucar en vez de jarabes simples y comunes que en nada conducen para la curación 3º Abstenerse de soluciones gomosas simples, por cuanto prescribiendo media onza de goma arábica por un cuartillo de agua y una onza de azucar, puede hacerse en el mismo establecimiento sin desventaja para el enfermo 4º los cocimientos de malvavisco, liquen, cebada, arroz, y otros, así como infusiones de flor de manzanilla, flores cordiales, etc pueden hacerse perfectamente también en la casa"* Quedava doncs molt clar que l'estalvi era el primer que havia de mirar el metge a l'hora de receptar. Havia de portar una llibreta amb les anotacions de les receptes, dia a dia, donar el vist-i-plau a l'alimentació dels malalts i donar les altes i baixes, així com avisar a l'administrador si els malalts o l'hospitaler no feien el que havien de fer.

La tasca de l'hospitaler era oferir assistència als malalts, tenir cura de la provisió de medicines, preparar els aliments, *"cocimientos, infusiones lavativas, baños, cataplasmas, lavar la ropa y tener limpio el establecimiento"*, recollir les paperetes d'admissió, altes i baixes per donar-ho a l'administrador i portar una llibreta amb les despeses alimentàries. En compensació *" tendrá habitación franca él y su familia siendo suyos los productos de la tierra anexa al establecimiento, satisfaciendole además los gastos de carbón, aceite, leña y jabon que por causa de los enfermos consumiere"*

Per ser admès a l'hospital es requeria "ser pobre vecino de la población, previo reconocimiento del facultativo y con el "admitase" del administrador" (art 25); l'article 27 posava encara més traves al metge ja que "atendidos los pocos recursos del hospital el facultativo tan sólo considerará admisible a un enfermo invadido de enfermedad aguda; sin embargo los afectados crónicamente podrán ser admitidos también provisionalmente cuando por lluvias o otras causas no pudieren ser trasladados de pronto al Hospital General de la provincia". Al mateix temps "también podran admitirse enfermos a pensión siempre que del precio convenido pudiere resultar algún beneficio para el establecimiento"(art 29)

Respecte a les dietes alimentàries dels malalts, el reglament explicava (art 30) que "Como quiera que el regimen alimenticio de los enfermos o convalecientes suele consistir en sustancia de pan o caldo de carne, sopa de pan o sémola o arroz, o fideos, media ración una o dos veces al dia, racion y media y dos veces racion, para su abono correspondiente se observará la siguiente tabla:

<u>ORDENADO A UN ENFERMO</u>	<u>ABONO POR DIA</u>
Sustancia de pan	dos bizcochos
Caldo alternado con sust de pan	cuatro onzas carne
Caldo entero	ocho onzas carne
Sémola una vez al día	una onza
Arroz o fideos de primera calidad:	
Una vez al día	una y media onza
Dos veces al día	tres onzas

Por cada media ración ademas de algunas de las sustancias expresadas, una cuarta parte de la carne cocida para caldo y tres onzas de pan aparte del de sopa. Por cada racion la mitad de la carne y seis onzas pan del modo dicho. Los caldos seran con carne de cordero, carnero o buey

art 33: Sólo en los casos excepcionales se abonará leche de cabra o vaca (nunca de burra) y vino a los enfermos o convalecientes a no ser que el importe de dichas sustancias sea compensado por la supresión de algún artículo estando el paciente a ración entera; así es que el importe de la carne para caldo podrá invertirse en leche, parte en vino, en pescado fresco, bacalao, huevos, etc

Art adicional.- El Hospital recibirá y cuidará sin las formalidades prevenidas para los enfermos, a cualquier niño perdido y cuya procedencia se ignore. El gasto que tal vez resultare será satisfecho por la alcaldía"

L'any 1869, es nomenava administrador de l'hospital a Josep Oller i Vidal. El desembre de 1872 l'Estat volgué posar a la venda el solar que hi havia entre l'hospital i l'ermita de Sant Sebastià i malgrat que l'ajuntament demanà que no es fes, anys més tard (el 1878) tingué lloc la venda tot i que l'ajuntament havia presentat un projecte per convertir aquest espai en plaça pública.

L'octubre de 1875 l'ajuntament aprovava *"el blanqueo del Hospital, limpia de las ropas, compra de dos camas con sus correspondientes jergones, y la recomposicion del tejado."* La Junta de Beneficència proposava també *"la necesidad de renovarse el personal de dicho establecimiento con personas que pudiesen llevar el alta y baja del mismo y lo que menos una sencilla nota de gastos, la necesidad no menos imprescindible de proveerse de ropas y demás utensilios necesarios e indispensables y por último la urgencia de los mismos"*²⁷

Però l'hospital funcionava amb escasses rendes. L'any 1882 disposava de 250 pessetes en béns que li produïen 8 pessetes anuals, més 250 pessetes que ingressava de subvencions.²⁸ La penúria econòmica serà doncs una constant. I l'esforç de l'ajuntament tampoc era gaire positiu: en el període 1876-1885 invertia un 0,3% del seu pressupost total en beneficència, i encara era tot per pobres transeünts, ja que les poques inversions en l'hospital es consignaven en pressupost extraordinari. En el període 1894-1900 dedicava a beneficència el 2,8% del seu pressupost total. L'augment era degut a la inclusió en els pressupostos del pagament de metge i medicines per als pobres locals.

Una alegria que donaria força, empena i fervor popular fou l'arribada de les Germanes de Sant Josep l'any 1883, per encarregar-se de tot el funcionament intern de l'hospital, cura dels malalts i captes públiques setmanals per a la població.²⁹ Aquest any i

²⁷ Arxiu Municipal, Manuals d'Acords anys 1872, 1875 i 1878

²⁸ AHG, Junta Beneficència, Lligall 41

²⁹ No cal oblidar el fons de socialisme utòpic existent en el pare Butiñà

a petició de les germanes, es construí l'espadaña amb una petita campana sobre la porta de la capella de l'hospital .

El març de 1892 l'ajuntament demanava una subvenció a la Diputació de Girona, ja que l'hospital *"carece de rentas y patronato y es el caso que es el único hospital que tiene esta población, en el que no pueden albergar los pobres necesitados y enfermos de esta villa por la carencia indispensable de medios o recursos, teniendo necesidad aquellos de ser trasladados unos al Hospital de esta Capital, otros se dirigen al de Barcelona y los más, que son en gran número sin auxilio alguno, obteniendo unicamente el de la caridad publica siempre insuficiente en estos casos por generosa que sea, máxime en esta población por ser eminentemente agrícola y que con motivo de ver perdidos sus viñedos desde 1886 por las diferentes plagas que los han venido azotando, han quedado los parceros de este termino en su inmensa mayoría completamente arruinados y en estado de verdadera pobreza y por lo mismo a la menor invasion de una de las enfermedades estacionarias o de otras contagiosas como la recientemente desarrollada con la denominación de dengue o trancazo quizá con mayor intensidad en esta villa que en otra cualquiera de la Provincia, hace que se vea sumidas infinidad de familias en la mayor indigencia, sin que puedan ser trasladadas al Hospital de la Villa para ser socorridos en tales casos con un regular auxilio alimenticio o medicinal,"*. La Diputació subvencionà, per una sola vegada amb 3.000 pessetes, l'hospital colomenc.³⁰ Uns anys complicats, en els quals l'ajuntament tenia vertaders problemes per definir qui era realment pobre i no havia d'anar a fer el servei militar: vídues que depenien del jornal del seu únic fill i pares impossibilitats que no podrien ésser ajudats eren les dues causes que més esgrimien els joves per lliurar-se de servir a la pàtria.

El 20 de setembre de 1894, amb la implantació del Registre de la Propietat, l'ajuntament aprofità l'ocasió per "adjudicar-se" legalment l'hospital, ja que la seva situació havia quedat bastant confusa entre el patronat del duc d'Híxar, la compra i construcció de l'hospital feta per l'ajuntament i l'obreria de l'església i la pèrdua de jurisdiccions. No consta cap mena de protesta de l'apoderat del Duc d'Híxar a Barcelona. L'hospital, en la primera escriptura del Registre consta com *"Un edificio destinado a Hospital de Pobres enfermos con patio y huerto al detrás del mismo, situado en la calle de Sant Sebastián de la presente*

Villa, señalado de nº 91, compuesto de planta baja y un piso, teniendo el edificio 17 metros 60 centímetros de largo por 15 metros 95 centímetros de ancho en su frente, y el patio cercado de pared unido a dicho Hospital compuesto de salida a la calle Gerona, tiene 10 metros de longitud por 17 de latitud, y el huerto cercado de empalizada que forma un polígono irregular de 5 distintos lados cuyos lados longitudinales más largos son el de la parte superior de 30 metros y el de la parte inferior de 22 metros 60 centímetros siendo la altura mayor o anchura de 37 metros y la menor de 10 metros 30 centímetros, cuya total superficie del huerto es de 754 metros 62 centímetros.

Linda la finca descrita en junto con puertas del hospital, patio cercado y huerto, al frente o sea Sur con la calle de San Sebastián, a la derecha o sea al Oeste con un callejón o travesía de la por dicha calle de San Sebastián a la de Gerona, al Norte por la calle de Gerona y la carretera Real del Estado de reciente construcción, que desde la Plaza de San Sebastián dirige a Inglés y al Este parte con el almacén de Juan Pla y con la meritada carretera mediando entre el edificio y el huerto la referida calle cual edificio es de valor 3000 ptas, dicha finca no aparece gravada con cargos especiales. El Ayuntamiento de esta ciudad posee a título de Dueño por cesión verbal y gratuitamente que le hizo en tiempo muy remoto el Excelentísimo Sr. Duque de Híjar para que se utilizara para Hospital de Pobres Enfermos

Por lo tanto a tenor de lo dispuesto en el Real Decreto de 11 de Noviembre de 1864 y a instancia de este Municipio se inscribe la posesión de la finca de este número a favor del Magnífico Ayuntamiento de esta villa en calidad de Corporación Civil"³¹

Solventada definitivamente la propiedad de l'hospital, l'any següent, 1895, es va fer un nou reglament del "Hospital de la Villa de Santa Coloma de Farnés bajo la advocación del beato Salvador de Horta" que interessa comentar³²:

art 1.- El Hospital estará bajo la tutela de la Junta Administrativa de Beneficencia nombrada por este Ayuntamiento

³⁰AHG, Beneficència, llig 4344.41

³¹Registre de la Propietat, Farners, Llibre I, 20-9-1894

³²AHCSCF, Municipal, llig 687, consta el reglament amb data de l'any 1899, mentre en el Manual d'Acords consta aprovat pel Ple Municipal el juny de 1895

art 2.- *A la Junta le incumbe nombrar el administrador y facultativo, así como llenar las vacantes que ocurrieran de los individuos de la propia Junta; vigilar la administracion, revisar y aprobar las cuentas y solventar las dudas que ocurrieran sobre el presente Reglamento y así mismo resolver los casos que en el mismo no estuviesen previstos*

art 3.- *Nombrará la Junta uno o dos auxiliares para cuidar de los enfermos varones que en el propio hospital se albergaren. La Junta es reunirá un mínim de quatre cops l'any per parlar de "cuanto concierne al buen regimen, mejoras y distribución y aprobacion de inversiones"*

art 5.- *El President reuniria la Junta quan li semblés o bé quan li demanessin dos vocals. Les funcions del secretari no variarien : aixecar actes, documents.....*

arts 9-14.-*El administrador: vigilará la asistencia facultativa y doméstica de los enfermos, amonestará a los enfermos que no tuviesen el debido respeto a los facultativos, hermanas o auxiliares y siempre que se mostraren indóciles a las prescripciones facultativas, expulsandoles si su mal lo permitiere cuando los avisos fuesen infructuosos, previo acuerdo de la Junta. Entradas y salidas, altas y bajas, rentas, y tendrá en su poder una llave del ropero de los enfermos, entregando a la superiora de las hermanas, cuanta ropa sea necesaria para cada enfermo*

art 19.- *El cura parroco es un vocal que ha de hacer cumplir al personal religioso con puntualidad celo y exactitud, visitar con frecuencia las salas para enterarse de la marcha religiosa de cada una de ellas y de sí los enfermos han recibido los sacramentos (sic) que los médicos han ordenado. Disponer que en los días clásicos del año y en aquellos que juzgue oportunos se haga a los enfermos una breve plática moral poniéndose antes de acuerdo con el médico de sala o turno"*

Els metges treballarien per torns, portarien una llibreta amb els medicaments receptats, farien les dietes, mentre que les Germanes (arts 25 a 35) prestarien l'assistència domèstica als malalts; donarien els aliments i medicaments seguint les ordres del facultatiu i de l'administrador i només admetrien malalts que portessin el val d'admissió. Tindrien habitació gratuïta i disposarien dels productes de l'hort

Només s'acceptarien malalts pobres de la vila, i en casos extraordinaris s'acceptarien malalts crònics o aguts ja que les rendes eren petites; pagant una quantitat podrien haver-hi

malalts a pensió; l'admissió de malalts es faria de 8 a 10 matí i de 3 a 6 tarda. Els tres metges de torn eren Francesc Bofill Galtés, Miquel Llinàs Fàbregas i Tomàs Barrera Verdaguer; els farmacèutics: Salvador Barrera Suñer i Josep Tomàs Palmada

Amb el nou reglament, l'any 1896 l'ajuntament es gastà 441 pessetes fent petites reformes a l'hospital.

TAULA 2.- INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANTA COLOMA DE FARNERS A FINALS DEL SEGLE XIX (AHCSF, Municipal, Lligall 596) En rals, menys 1900-1901-1902 en pessetes

ANY	1883	1884	1885	1891	1892	1893	1900	1901	1902
INGR	2532	2452	1799	6066	3665	1866	806	980	558
DESP	2744	2158	1316	6016	2302	1491	678	793	448

L'HOSPITAL FINS LA GUERRA CIVIL

En les primeres dècades del segle XX s'incrementaren els canvis socio-econòmics iniciats el segle passat. La Restauració borbònica havia potenciat altra vegada l'element eclesiàstic en la xarxa assistencial, no només en forma de Juntes on el vice-president n'era el rector de la parròquia, sinó en la proliferació d'ordes femenines que havien anat monopolitzant l'atenció al malalt en la majoria d'hospitals. Les últimes dècades del XIX i les primeres del XX veieren aquest increment femení en la xarxa assistencial : germanes paüles, germanes Josefines, Filles de Sant Josep, i a nivell seglar les associacions de dames de Sant Vicens de Paül anaven substituint als homes en el contacte directe amb el pobre. Les dones també començaren a formar part de Juntes Locals de Beneficència i malgrat haver-hi majoria masculina, s'observa el creixent espai, poder i influència que agafava l'element femení en la beneficència pública i privada. Tanmateix, les germanes que atenien als malalts en els hospitals es convertiren en el vertader poder fàctic del mateix, ja que malgrat no ser elles qui prenien les decisions, eren les seves actuacions i necessitats les que feien que es

preguessin. I només l'amenaça, com veurem, d'abandonar un hospital farà que més d'una Junta o un alcalde es plegués a les exigències de "l'ànima" de l'hospital: la mare superiora.

El segle XX començava a Santa Coloma amb festes per a celebrar-ho. L'ajuntament va il·luminar els balcons de la Casa Consistorial el 31 de desembre de 1899 i l'u de gener de 1900, va regalar una pesseta a tots els presoners de la presó comarcal i va donar "*un pan de cincuenta céntimos, una morcilla o butifarra y una libra de arroz a todas las familias consideradas pobres en el Padrón de Beneficiencia*". Aquest repartiment "paternalista" es convertirà en una constant per la Festa Major o bé per Nadal i durarà fins la dècada de 1970. I no era només l'ajuntament: el desembre de 1901 per exemple, el partit republicà, amb dos representants en el consistori, va oferir 100 pessetes per donar menjar als pobres. I l'any 1905 l'ajuntament repartia 0,50 pessetes en pa, 0,50 pessetes en carn i 0,25 pessetes en arròs per a cada família pobre, repartiment que feia l'alcalde públicament i davant tots els membres del Consistori que volien assistir-hi. El desembre de 1910, un altre cas, fou el famós Panxo qui donà 150 pessetes per als pobres, que l'ajuntament repartí així: 75 pessetes per a l'Associació de Dones de Sant Vicens de Patül, i 75 pessetes per a comprar el menjar de Nadal als pobres.³³

El segle XX començava l'hospital amb en Josep Oller i Vidal d'administrador que ja ho era des del 1869. La Junta Local de Beneficència creada l'any 1853 s'havia convertit pràcticament en la Junta de l'Hospital, ja que totes les seves actes tracten temes exclusius d'aquesta institució.³⁴

L'any 1904, la Junta modificava altra vegada els torns de metges i farmacèutics que quedaren així, per semestres:

juliol-agost: metge: Miquel Llinàs; farmacèutic: M Josep Tomàs

set-oct: metge: Tomàs Barrera; farmacèutic: Josep Callís

Nov-des: metge: Francesc Bofill; farmacèutic: vídua Barrera

Aquest mateix any 1904 la llevadora s'oferia a l'ajuntament per tenir cura i ajudar a les parteres pobres, sempre i quan se li pagués una quantitat encara que fos petita. Una altra manera d'ajudar als pobres: el gener de 1906 el professor Emili Clarà va oferir una vetllada

³³Arxiu Municipal, Manuals d'Acords dels diversos anys citats

³⁴Totes les cites i referències sense consignar pertanyen al Llibre d'Actes de la Junta Municipal de Beneficència 1901-1945, Lligall 20, AHCSF

en honor del nou ajuntament i els diners obtinguts els repartiren per als nens pobres: 8,40 pessetes per als vuit nens pobres del mestre Francesc Prat; 7,30 pessetes per a les nenes pobres de la mestra Caterina Estruch i 8 pessetes per als 8 nens pobres del propi Clarà. L'any 1911, per exemple, a l'escola del mestre Buixeda, de 80 nens, 15 eren de la categoria de pobres. L'any 1906 la Junta de l'hospital decidí construir una habitació per a malalts infecciosos i compraren dues calderes per rentar la roba d'aquests tipus de malalts.³⁵

El gener de 1908 es retocà el reglament de l'hospital i la Junta restà composta pel president (sempre l'alcalde), un vocal nat (sempre el prevere de la parròquia), i quatre vocals elegits per l'ajuntament. El problema que se'ls havia plantejat amb els metges és que aquests havien canviat els trons bimensuals per torns diaris, de forma que ara el malalt era visitat cada dia per un metge diferent, amb lo qual es malmetia el seu seguiment. Per evitar aquest fet, la Junta nomenà només dos metges, en Tomàs Barrera i en Miquel Llinàs, Inspector de Sanitat Local el primer i Metge Titular el segon. La seva tasca consistia en tenir cura dels malalts de l'hospital i de les germanes de Sant Josep *"cuyo servicio deberán prestar indistintamente y a voluntad del paciente que de ellos necesite"*

En la mateixa reunió del gener acordaren *"Hacer constar en acta , como testimonio de gratitud, un voto de gracias al anónimo donante que dando una hermosa prueba de caridad y afecto a los enfermos pobres de esta población ha saldado los déficits de la administración del Hospital durante 1906 y 1907"* També agraiïren al reverend Pere Dalmau l'interès que mostrava en recollir fondos per millorar l'hospital; finalment també agraiïren a les germanes religioses la seva tasca.

El dèficit de 1908 també tingué un salvador : *"cuya cantidad ha sido abonada por un particular cuyo nombre quiere permanecer ignorado"*. En aquest any, i segons informe tramés a la Junta Provincial de Beneficència, l'hospital disposava de 12 llits i s'hi havien fet 50 estances. Els ingressos foren de 436 pessetes i les despeses de 1243 pessetes. El metge de l'hospital , el qual també assistia domiciliàriament a les famílies pobres, era Miquel Llinàs, que cobrava 500 pessetes a l'any per aquesta tasca, segons contracte signat l'any

³⁵Arxiu Municipal, Manuals d'Acords dels diversos anys citats

1894. La Junta Municipal tenia consignades en el seu pressupost aquestes 500 pessetes més 800 pessetes per pagar medicaments a les famílies necessitades.³⁶

Tanmateix, el febrer de 1911 l'hospital tenia cada vegada més dèficit, que ja es convertia en crònic i l'ajuntament concedí una subvenció anual de 250 pessetes. La solució a aquesta problemàtica econòmica vindria a través del llegat de 25.000 pessetes fet pel colomenc resident a Barcelona Josep Noguera i Llorell, (testament fet el 17-4-1908) mort el mes de maig de 1910. La Junta davant la importància del llegat, decidí provisionalment, invertir els diners en valors de l'Estat gestionats per l'ajuntament i li demanà a aquest fer un estudi per canviar el reglament de l'hospital i poder així optimitzar el llegat. El reconeixement popular a Josep Noguera es plasmà el mes de maig de 1911, quan l'ajuntament decidí posar el nom del benefactor al C/ Major malgrat que no es dugué a terme; l'any 1915 posaren el seu nom a Les Mesures, nom que tampoc perdurà i no serà fins el maig de 1931 que el seu nom romangué fins l'actualitat en el carrer que va del C/ Sant Sebastià a la plaça del Firal.

L'any 1911, quan es cobrà el llegat Noguera, l'hospital havia atès a 4 homes i 8 dones, havia ingressat 1174 pessetes (1154 d'almoines i 20 de l'ajuntament) i havia gastat 1601 pessetes.³⁷

En aquest any 1911 es tornà a modificar el reglament de l'hospital. La Junta estaria formada per l'alcalde-president, dos vocals nats (metge titular i rector) i 4 vocals. (Art 1) Els càrrecs tindrien una durada de cinc anys i els vocals serien nomenats per l'ajuntament a proposta d'una terna presentada per la Junta. El rector actuaria de tresorer i el secretari seria el mateix secretari de l'ajuntament. Els comptes diferents del normal funcionament haurien de ser aprovats per l'ajuntament. Els acords de la Junta s'adoptarien per majoria absoluta. La feina dels càrrecs (metge, germanes, vocals...) no variava dels altres reglaments. Només en el cas del capellà es limitava a dir que "*cumplirá las funciones de su ministerio sacerdotal en la forma que le dicte su celo y conciencia*" i en el cas dels metges insistia en l'estalvi en els medicaments.

Finalment (arts 37-39) l'ajuntament es comprometia a acceptar totes les donacions; per desestimar-les hauria d'haver-hi l'informe de tres lletrats. Els donatius en metàl·lic

³⁶AHG, Junta Beneficència, Lligall 43

superiors a 500 pessetes es posarien sempre en Deute de l'Estat i els títols es dipositarien en el Banc d'Espanya.³⁷ Aquest reglament fou aprovat per l'ajuntament l'abril de 1911 i aprofitaren la seva presentació per honrar al benefactor Josep Noguer el quatre de maig amb unes honres fúnebres i assistència de les diverses autoritats locals.

Començava una nova etapa per a l'hospital: amb el llegat, el febrer de 1912, la Junta decidí millorar les condicions de l'hospital i l'alcalde-president "*enumeró las deficiencias de algunos departamentos, la necesidad absoluta de cercar con pared de piedra el huerto anexo al edificio para dejar libre y debidamente acondicionado el patio existente en la parte posterior del mismo para cuando la Asociacion La Caridad empiece a funcionar en esta ciudad. Habló de la carencia de ropas y muebles así como de material sanitario en que se halla el establecimiento y la conveniencia de dotarlo de aparatos, los mas indispensables para prevenir las contingencias de una epidemia*". La Junta sol·licità a l'ajuntament la tramesa de 15.000 pessetes del llegat Noguer i aquest donà el vist-i-plau el dos de març de 1912, nomenant-se una comissió per comprar material a Barcelona i una altra per emprendre les obres.

El setze d'abril de 1912 la Junta decidia adquirir a la casa Pedro Homet, de Barcelona, una estufa de desinfecció "*a triple efecto con tuberías exteriores, caldera vertical con tubos de ebullición, depósito suplementario de agua, un inyector, depósito de formol de un metro de diámetro por dos de largo interior*", tot plegat per 5.200 pessetes. També es comprà a la casa Hartman, de Barcelona "*un carrito pulverizador completo por 500 ptas; un aparato Berolina por 250 ptas; dos bañeras por 300 ptas; una camilla Veleda por 150 ptas un irrigador en dos depósitos por 90 ptas; una caja de amputaciones por 250 ptas; un termo cauterio por 125 ptas; una cartera de cirugía por 125 ptas y una mesa de reconocimiento por 300 ptas*" Quedava molt clara la doble preocupació de l'hospital: les malalties infeccioses i la cirurgia, producte quasi sempre de ferides laborals.

El 25 de setembre, Festa Major, s'inauguraven les instal·lacions. L'octubre es feien obres de millora i "*un cuarto para el depósito de cadáveres para los fallecidos en el benéfico establecimiento*". El juliol de 1913, quan es gastà el pressupost previst, s'aturaren les obres i la Junta demanà 3.000 pessetes més del llegat Noguer a l'ajuntament.

³⁷Idem, lligall 44

³⁸AHCSCF, Lligall 688

L'abril de 1914, degut a l'increment de malalts i el dèficit consegüent, la Junta demanava a l'Associació La Caritat que tornés a l'hospital diners que els havia deixat i també s'acordà intentar reduir el nombre d'estances dels malalts més crònics

El juny de 1915 el dèficit continuava creixent i si fins ara un anònim donant havia pagat aquests desajustos fins l'any 1913, ara hauria de ser l'ajuntament qui se n'encarregués; la Junta demanà una reunió conjunta ajuntament-hospital-associació La Caritat en la qual res es resolgué. El febrer de 1917 creixia l'endeutament i la Junta buscava solucions per mantenir l'hospital de pobres i aprofitar la tasca de les germanes de Sant Josep, les quals per una mòdica retribució, s'encarregaven de tota la feina.

Acabada la Primera Guerra Mundial i la inflació que havia provocat, en la dècada de 1920, la Junta aconseguí extingir el dèficit, mentre l'alcalde proposava organitzar per la Festa Major una tómbola o festa de l'arbre per recollir diners; al mateix temps, proposava elaborar un nou reglament

La tómbola feta l'any 1924, la primera activitat benèfica d'aquest tipus de la qual tenim notícia, deixà un benefici de 627 pessetes, pràcticament un 40% dels ingressos de l'hospital. La Mancomunitat de Catalunya subvencionà l'hospital amb 500 pessetes i la Junta decidí donar una gratificació mensual de 60 pessetes d'augment a les germanes i de 15 pessetes al capellà que deia la missa diària. Del mateix any 1924 són unes Ordenanzas Municipales que dediquen tres articles al tema de l'hospital:

“Art 187.-

Los enfermos que lo deseen, mediante certificación facultativa que lo aconseje, serán cuidados y atendidos en el Hospital Municipal. Aún cuando se procurará que ningún pobre quede desatendido, se cobrará una pensión módica a los que no figuren en el padrón de pobres

Art 188.- No se admitirá en el Hospital a los enfermos crónicos, ni a los que sufran enfermedades venéreas o sifilíticas

Art 189.- Cuando se trate de enfermedades crónicas o incurables, el Ayuntamiento, previos los certificados de pobreza y facultativos, facilitará el traslado del paciente al Hospital provincial

*Art 190.- También facilitará el traslado de los recién nacidos abandonados, de los ancianos y de los dementes agresivos a los establecimientos de que en la provincia dispone la Mancomunidad de Cataluña”.*³⁹

L'any 1925 veié la primera dona administradora de l'Hospital, la Maria Teresa Butiñà; el febrer del mateix any la Mancomunitat repetia la subvenció de 500 pessetes i la Junta decidí construir dues habitacions per a malalts infecciosos

L'agost del mateix 1925 augmentaren de dues a tres pessetes el sou diari de les germanes, i les adjudicaren la capta mensual que elles mateixes feien. Al mateix temps, encarregaven a l'arquitecte de Girona, senyor Bosch, el disseny d'uns plànols de conjunt de l'hospital per millorar-lo.

Mentre anava gestionant l'hospital, la Junta de Beneficència elaborava anualment el Padró de Pobres que havia d'aprovar l'ajuntament i que servia per tenir dret a anar a l'hospital, les medicines, l'ensenyament gratuït.... S'amplia la Junta amb dues senyores de la Confraria de Sant Vicens de Paül i l'agost de 1926 es demana a l'ajuntament reformar el segon pis, que és la zona on viuen les germanes. La subhasta d'adjudicació d'obres quedà deserta i fou el propi ajuntament qui s'encarregà de buscar un contractista.

Tanmateix tampoc ens pensem que l'hospital tenia un moviment constant: aquest any 1926 va rebre 6 malalts amb un total de 115 estances, i del gener al setembre de 1927 només havia ingressat un malalt pobre. En tot el 1928 n'ingressaren 7. Però les obres que es feien en el segon pis s'emportaren una bona part del minso pressupost de forma que la Junta decidí que els vals de Beneficència que fins ara pagava l'hospital, es lliuessin d'ara endavant contra la Junta de Protecció de Menors i Repressió de la Mendicitat. S'observa aquests anys una interrelació cada vegada més forta entre tots els organismes o societats dedicades o relacionades d'alguna manera amb la beneficència: l'ajuntament, la Junta de Beneficència, la Junta per a la Protecció de Menors i Repressió de la Mendicitat, l'Associació La Caritat, la Confraria femenina de Sant Vicens de Paül.....

Aquesta comunicació entre les diferents maneres d'entendre la caritat i l'assistència social portava les seves picabaralles dins l'ajuntament. El desembre de 1928 l'alcalde i els regidors Nadal, Vilallonga i Adroher volgueren suprimir la subvenció per tenir alumnes

³⁹ AHCSF, Fons Associacions, donació Josep Alsina

pobres que l'ajuntament donava a les escoles privades de La Salle, les monges del Cor de Maria i la mestra privada Maria Companyò. L'oposició del regidor Costa mostra el tarannà municipal: no es tracta de si s'ajuda a nens pobres o no, sinó que si es treu la subvenció els germans de La Salle marxaran i l'ajuntament haurà d'absorbir el seu alumnat, o sigui més despeses en edifici i personal. Malgrat aprovar-se la proposta de l'alcalde de retirar la subvenció, es tracta més que res de la utilització dels nens pobres com a moneda de canvi.⁴⁰ I un altre exemple d'utilització del pobre es troba quan el març de 1928 la Junta rebutja l'oferta del farmacèutic local Josep Maria Torres de tractar els malalts pobres amb el seu *"específico antituberculoso, no siendo tomado en consideracion tan humano ofrecimiento pro no venir tal tratamiento avalado de forma legal"* Conillets d'índies?

El març de 1929, la Junta agràia el llegat de 500 pessetes del finat mossèn Pere Dalmau i proposaren donar-ho a conèixer al poble perquè la gent s'animés. També la Junta augmentà a cinc pessetes diàries el preu d'estada d'aquells malalts no considerats pobres que usaven l'hospital. Aquest mateix any veié una altra donació important quan el director-president de l'hospital, Carles Font, comunicava a la Junta el llegat de 5.000 pessetes deixat pel seu pare Joan Font Mas.

El 1930, la Junta proposava demanar a l'ajuntament una subvenció de 800 pessetes per l'any present i pels propers anys de 500, i a la parròquia una de 400 pessetes i de 250 pessetes respectivament, com també demanava procurar que dels espectacles públics s'obtingués un petit benefici per a l'hospital. S'apujà el sou de les germanes a 1.080 pessetes anuals en lloc de les 900 que cobraven.

L'octubre d'aquest mateix 1930 es col·locà el llegat del capellà Dalmau i el d'en Font en Deute Amortitzable de l'Estat. Es proposà que aquests títols, en lloc d'anar a nom de l'ajuntament, patró de l'hospital, haurien d'anar a nom de l'hospital per fer créixer el sentit de caritat en la població. Apareixia altra volta aquí, la certa i eterna temença de bona part de la població de deixar llegats a estaments oficials per por que aquests desviessin els seus fons cap a activitats no benèfiques.

El pas de 1930 a 1931 tot consistia en demanar: demanaren als hereus d'Alberta Cors Mias que paguessin les 5000 pessetes que aquesta havia deixat per a l'hospital. Demanaren una ajuda econòmica a la senyora Barraquer de Burch, mestressa del Balneari

⁴⁰Arxiu Municipal, Manual d'Acords desembre 1928

Termes Orion, ja que havien hostatjat i curat al sereno del Balneari. Pujaren el sou de les germanes a 4 pessetes diàries i demanaren a l'ajuntament 1000 pessetes de subvenció per al proper any.

El novembre de 1931 reberen el llegat de 2.000 pessetes de Joan Corominas i Teresa Salvador *"acordándose honrar la memoria de los donantes poniendo sus nombres en el cuadro de honor con tablillas de mármol que existe en la antesala del benéfico establecimiento."*

L'any 1933 l'ajuntament pagava un mitjana de 100 pessetes trimestrals de medicaments per a pobres, i a finals de 1934 l'hospital rebia un llegat de 5.000 pessetes d'Alberta Cors Mià tot i que el seu cobrament portà els seus maldecaps. Durant la República, l'hospital rebé el nom de Casa d'Assistència Municipal. Per observar la preocupació dels diversos ajuntaments en la beneficència, cal veure l'evolució dels pressupostos municipals invertits en la mateixa:

TAULA 3.- INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE POBRES DE SANTA COLOMA DE FARNERS EN EL PERÍODE 1900-1928, en pessetes (AHCSCF, Beneficència, Llig 20)							
ANY	1900	1906	1910	1915	1920	1925	1928
Ingressos	806	1885	1091	2344	1217	2706	1859
Despeses	678	2475	1301	3045	3138	1779	1253

TAULA 4.- INVERSIÓ MUNICIPAL EN BENEFICÈNCIA, mitjana anual (AHCSCF, Municipal, lligs 200,201 i 353)

PERIODE	Pressupostos totals	Pressupost de beneficència	% del total
1876-1885	29.676 pessetes	93 pessetes	0,3%
1894-1900	56.335 pessetes	1.592 pessetes	2,8%
1921-1930	110.300 pessetes	5.637 pessetes	5,1%
1931-1934	150.370 pessetes	8.712 pessetes	5,7%

TAULA 5.- DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE LES DESPESES DE BENEFICÈNCIA 1921-1934 (AHCSCF, Municipal, lligs 200 i 201)

PERIODE	Metge i medicines	Hospital	Institucions benèfiques	Transeünts	Altres
1921-1930	91%	0,2%	3,7%	3,5%	1,6%
1931-1934	65%	13%	10%	12%	---

L'HOSPITAL DURANT EL FRANQUISME

L'agost de 1940, la nova Junta de l'hospital, pensava solucionar el dèficit existent amb les aportacions del Plat Únic i demanava a l'ajuntament que instal·lés un motor per treure aigua del pou. L'any 1941 sabem que l'Auxili Social el gestionaven les germanes de l'hospital: elles cuinaven i repartien el menjar

L'any 1944 es creà l'"*Obra del 18 de Julio*", entitat que volia ampliar i gestionar un hospital comarcal a Santa Coloma. L'ajuntament hi aportà 8.460 pessetes que era el que costava el solar que es comprà " a la entrada de la carretera de esta ciudad con la de San Juan de las Abadesas", o sigui darrera de l'hospital local. Aquests diners els oferia l'ajuntament sempre i quan l'Obra construís el "*Consultorio Comarcal para la implantación del Seguro de Enfermedad*". Si no es feia, el solar quedaria propietat de l'ajuntament.⁴¹

El juny de 1945 la Junta veia insuficients les tres habitacions que tenia l'hospital per a malalts, de forma que habilitaren la gran sala sobre l'església i posaren "*los servicios sanitarios más indispensables, entre ellos un cuarto de baño*". L'hospital disposava en el Banc d'Espanya de 14.500 pessetes de títols en valor nominal. Era molt poca cosa a nivell de renda anual, però en canvi serviria per pagar les obres, com així es va fer.⁴²

L'octubre de 1945 l'arquitecte Joaquim Iglesias presentà un projecte per construir dues habitacions sobre la capella i una sala de labors per a les germanes i aprofitar així els antics dormitoris d'aquestes per sales de malalts. Tanmateix les obres no es realitzaren fins l'any 1953. Però un any abans quelcom important passava en l'administració de l'Hospital

⁴¹Arxiu Municipal, Manual d'Acords any 1944

de Pobres de Santa Coloma de Farners. Un cop normalitzada la situació postbèl·lica, l'ajuntament deixà d'encarregar-se directament de l'hospital i en un acord de l'1 de desembre de 1952 nomenà una Junta Administrativa per fer funcionar l'hospital *"otorgándole amplia delegación para administrar los bienes del Hospital, hacer las mejoras convenientes en su edificio, aceptar donativos y legados de toda especie, promover subscripciones, reglamentar los servicios y estancias y en general todo lo concerniente al Régimen Interior del Hospital."* La Junta estava formada per l'alcalde, el rector de la parròquia, un regidor nomenat pel Consistori i un ciutadà nomenat pel rector. Si l'alcalde i el rector ho creien oportú, podien nomenar dues o tres persones més per ampliar la Junta. L'ajuntament col·laboraria aportant una quantitat *"que no sea menor al promedio gastado en los últimos cinco años"*

Amb la nova Junta començaren definitivament les obres d'ampliació, que es pagaren bàsicament amb donatius: l'herència de les germanes Vidal (200.000 pessetes); Sr Bofill (45.000 pessetes), Esteve Monegal (10.000 pessetes) i una enorme quantitat de colomencs amb aportacions de 1.000 o 500 pessetes fins arribar a un total de 343.000 pessetes. Amb aquest capital, mossèn Rabassa, el setembre de 1953, proposava a la Junta que la parròquia podria aportar una bona quantitat i sumat tot, començar el projecte dissenyat per l'arquitecte Iglesias, com així es va fer.⁴³

La personalitat jurídica de la nova Junta es plasmà en l'acta de constitució del Patronat del Sant Hospital feta el 26 de setembre de 1954. Els quatre membres de la Junta eren l'alcalde Josep Maria Burch, el rector Francesc Rabassa, l'administrador Josep Llavari Iglesias i Andreu Taberner CollellMir

A proposta de mossèn Rabassa es va decidir fer un Patronat obert, del qual en fossin membres totes aquelles persones que donessin o haguessin donat més de 1.000 pessetes; la Junta informaria periòdicament a aquest Patronat de totes les incidències i evolució de l'hospital. En el moment de la constitució els donants i, per tant membres del Patronat eren: Manuel Casadevall i Loreto Crous; Arseni Sala Ribas; Manuel Massaneda Corretger; Josep Callís Surís; Jaume Massó Rovira; Joan Ramilans Arbat; Ramon Formiga Capdevila; Pere Font Pidevall; Esteve Monegal Prat i Emília Bofill; Josep Mª Massaguer Carbonell;

⁴²AHCSCF, Fons Municipal, lligall 688

⁴³ Arxiu Municipal, Capsa 3.5.7.3.2

Joaquim Llavari Iglesias; Josep Riera Gubau; Salvador Vila Maynou; Caja de Ahorros de la Diputación Provincial y Caja de Pensiones

L'any 1960 el veí de Sils Pere Capdevila finançava totalment la instal·lació de la calefacció del primer pis de l'hospital, motiu pel qual el nomenaren *Bienhechor Insigne* i membre del Patronat. El gener de 1961 també nomenaren *Bienhechora Insigne* del Sant Hospital a Concepció Alibés perquè havia donat 85.000 pessetes en valors per construir una nova habitació. El novembre de 1962 la mateixa Concepció Alibés i la seva filla Dolors Fornés dipositaren accions de l'Editorial Labor per valor de 219.000 pessetes

Mentre en Capdevila s'oferia per ampliar la calefacció a la resta de l'edifici, aquest any 1964 l'hospital disposava de 16 sales d'un o dos llits amb un total de 25 llits i una sala de 12 llits, en total 37 llits; hi havia 12 germanes i un subaltern per atendre a 25 malalts de beneficència, 3 de tarifa reduïda i 39 de particulars amb un total de 212 estances. L'hospital havia atès també 39 parts de colomenques. Les despeses de personal d'aquest any pujaven a 20.000 pessetes i les de medicines a 34.917 pessetes.

El juliol d'aquest 1964 hi hagué un important llegat testamentari de Maria Consolació Vidal Frigola; amb ell es feren obres per valor de 430.000 pessetes i restaren encara 282.000 pessetes amb les quals la Junta decidí comprar una ambulància DKW matrícula GE-49573. Els preus del servei de l'ambulància eren: *"8 pts km para las familias pudientes; 6 ptas Km para las familias de clase media; 4 ptas km para las familias que sin ser acomodadas tampoco pueden ser consideradas como pobres y gratuita para los pobres de solemnidad"* Òbviament, era la pròpia Junta qui decidia a quin status es trobava cada família.

Un any pròdig en beneficis, ja que en Pere Capdevila Madí, de Sils acabà de pagar la instal·lació de la calefacció a la resta de l'edifici i el mes d'agost l'hospital ingressava 13.000 pessetes producte d'una tómbola benèfica feta a les Mesures.

El setembre de 1964, els benefactors de l'hospital eren: Pere Capdevila Madí; Joaquina Casas, viuda Ramilans; Esteve Monegal Prat i Emilia Bofill; Manuel Casadevall i Loreto Crous; Merce Rovira, viuda Massaneda; Fca Jubany, vda Sala; Mercé Llorell, Vda Callís; Esteve Monegal Bofill i Montse Massó; Jaume Massó Rovira; Ramon Formiga Capdevila; Pere Font Pidevall; Joaquim Llavari Iglesias; Josep Riera Gubau; Salvador Vila Maynou; Caja de Ahorros Provincial; Caja de Pensiones; Josep Mª Massaguer Carbonell;

Joaquim Iglesias de Abadal; Concepció Alibés Xifre i Dolors Fornés Alibés; Josep Fontanet Coma i Josep Roca.

L'hospital anava prosperant i el novembre de 1966 ja disposava de Raigs X, taula d'operacions i aportació d'oxigen. Les germanes cobraven 10.000 pessetes anuals. L'abril de 1971 la Junta comprava una ambulància nova, un SEAT 1500

A finals dels seixanta l'administrador de l'hospital era el propi rector de la parròquia, en aquest temps mossèn Joan Llorens. Al llarg d'aquests anys, els ingressos es nodrien, en general, en un 45% de les pensions dels asilats i un 17% de subvencions de les dues Caixes, estant la resta pràcticament de donatius. Les despeses, un 80% corresponien a manutenció dels asilats. L'any 1974 concretament, el 80% dels ingressos provenien de les pensions dels asilats i el 19% eren donacions; respecte a les despeses el 53% era per a manutenció i el 22% constaven com salaris de la Congregació de les Germanes.

L'any 1972 la Junta decidí adquirir un solar per construir-hi un nou hospital i el comprà en les anomenades "Les vinyes d'en Finestres" (Les Argiles) malgrat que la Junta només va poder aportar les 3/4 del preu i un membre de la mateixa, particularment, va avançar els diners que faltaven, sense cobrar interessos (RESSÒ, 111). L'any 1974 plegava d'administrador mossèn Joan Llorens que hi portava disset anys i es nomenava per aquest càrrec a Josep Solà Sala.⁴⁴

TAULA 6.- INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANTA COLOMA DE FARNERS (Arxiu Municipal, Hospital 3.7.5.3.2)					
ANY	1955	1960	1965	1970	1975
INGRESSOS	22.395	80.985	458.131	914.157	1.508.000
DESPESES	22.726	82.533	349.412	447.587	1.446.516

L'HOSPITAL-RESIDÈNCIA GERIÀTRICA A FINALS DEL SEGLE XX

L'any 1976 la Junta volia instal·lar un montacamilles i adequar una sala d'estar per als residents, tot plegat 600.000 pessetes⁴⁵. La Mare Superiora els havia comunicat que si no s'instal·lava el montacamilles, les germanes es veurien obligades a anar a altres pobles on les condicions de treball no fossin tan penoses, ja que la cuina es trobava a la planta baixa i les habitacions i menjador en el primer pis i es feia cada vegada més penós traslladar el menjar. Per no tocar l'escàs patrimoni de l'Hospital organitzaren una postulació popular amb un opuscle explicant la situació i les millores. L'opuscle editat permet veure el funcionament econòmic de l'hospital en un any concret, el 1975 en aquest cas, i és una explicació per convèncer al poble que col·labori i participi econòmicament

TAULA 7.- INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANTA COLOMA DE FARNERS L'ANY 1975

I N G R E S S O S		D E S P E S E S	
Pensions dels asilats	1.201.497	Queviures	567.386
Donatius en efectiu	166.145	Combustible	121.649
Donatius en Bancs	70.563	Neteja	43.153
Interessos i cupons	69.808	Despeses germanes	264.000
		Nòmina del personal	147.955
		Reparacions i instal·lacions	256.176
		Diversos	46.197
TOTAL	1.508.013	TOTAL	1.446.516

L'inventari a 1 de gener de 1976 donava un capital líquid de 5.339.359 pessetes, la meitat del qual corresponia al valor de l'edifici.

Tanmateix, la condició de pobre ja no era necessària per ser admès a l'hospital; per ser admès s'havia d'estar empadronat a Santa Coloma de Farners, no necessitar cures

⁴⁴Ressò, nº 111 i Capsa 3.7.5.3.2 Arxiu Municipal

⁴⁵La documentació a partir de l'any 1976 es troba bàsicament en el Llibre d'Actes de la Junta del Patronat, Secretaria de la Residència Geriàtrica

mèdiques especials i valdre's per sí mateix; un certificat mèdic on constés el grau de la malaltia i finalment l'acceptació per rigorós torn de les disponibilitats de l'hospital.

TAULA 8.- INGRESSOS I DESPESES DE L'HOSPITAL MUNICIPAL DE SANTA COLOMA DE FARNERS L'ANY 1976 (ARXIU HOSPITAL, Llibre d'Actes 1976 i ss)

I N G R E S S O S		D E S P E S E S	
Pensions asilats	1.224.310	Manutenció	620.778
Donatius	253.103	Combustible	140.639
Interessos	617	Neteja	30.552
Lloguer pis	27.000	Salaris germanes	288.000
		Salaris empleats	244.479
		Varis	28.447
		Reparacions	209.237
TOTAL	1.505.030	TOTAL	1.562.132

L'any 1977 la Junta estava formada per l'alcalde Jordi Ramilans, el rector de la parròquia mossèn Joan Llorens, Josep Solà Sala com administrador; el regidor Josep Capdevila Bas, el president del Cercle Cultural Colomenc Josep Cufí Salamaña, el metge titular Mateu Turró i el vocal Ignasi de Bolós

L'inventari dels béns de l'Hospital, fet l'1 de gener de 1977 era de 6.307.434 pessetes. La Junta considerà que els usuaris pagaven poc, 3.600 pessetes al mes, i decidiren obrir una fitxa de tipus econòmic i familiar *"para poder apreciar con mayor objetividad el pago que debe efectuar cada enfermo o sus parientes"*

A un altre nivell, la Junta volia comprar i legalitzar un solar i per aquest motiu s'havia de constituir un Patronat, per tal d'aconseguir que el solar passés a formar part dels béns municipals *"si bien con la calificación jurídica de afecto a Servicio Público de Centro Sanitario o Residencia-Geriátrica"*

Una bona patacada tingué lloc quan el juliol de 1977, ja instal·lat el montacamilles, es presentà una factura de 1.230.000 pessetes en lloc de les 600.000 pressupostades, ja que al col·locar-lo feren obres complementàries per evitar humitats. Com tantes vegades a

Santa Coloma, la Junta tornar a obrir una subscripció popular per eixugar el dèficit. En compensació, una empresa constructora s'oferí per arreglar gratuïtament les habitacions de les germanes.

Els aires democràtics, els problemes econòmics i el canvi de sentit que anava adquirint l'hospital augmentà la tensió entre els membres de la Junta. El juliol de 1977 mossèn Llorens es queixava que s'havia de vigilar més les inversions i si realment era rendible fer-ne quan semblava que es volia construir un hospital nou. El mateix Joan Llorens explicà a la Junta que la família Sureda havia deixat un important llegat que podria servir per al nou hospital. El llegat el tenien els Hereus de Confiança (ell n'era un), ignorava encara la quantia però la calculava sobre els quinze milions de pessetes. Opinava mossèn Llorens que s'hauria de construir un hospital de caire local ja que si el volien fer comarcal, com semblava ser la intenció de l'ajuntament, s'encariria notablement el cost, i en canvi un hospital local, amb la compra de l'edifici de les Monges estaria solucionat. El tema quedà en estudi, ja que era prioritari constituir-se en Patronat i mentre el Ministeri de Sanitat s'estigués reestructurant, res es podia decidir.

Tres mesos més tard, l'octubre de 1977 la Junta, assessorada per Francesc Calderó i el propi secretari municipal, Xavier Caritg, aprovava l'esborrany del Patronat i el passava al Ple de l'ajuntament. Paral·lelament als estudis tècnics i legals, la galopant crisi econòmica d'aquests anys i la inflació provocava nous dèficits en l'hospital que s'intentaren solventar cobrant el 80% de les pensions dels asilats.

Per Nadal de 1977 el Patronat féu una angoixosa crida a la població, ja que de la instal·lació del montacamilles faltaven a pagar 300.000 pessetes, més 200.000 pessetes de dèficit de l'any, més 250.000 pessetes previstes pel 1978; en total es demanava ajut per cobrir 750.000 pessetes. Però no tot es solucionava amb diners i la Junta demanava també ajut social, directe, físic, que els ciutadans s'impliquessin més en l'hospital, que ajudessin en petites tasques a les germanes. *" Santa Coloma de Farners no pot dir NO a aquestes persones més necessitades. El lloc que actualment estan ocupant, Qui sap si ens està reservat per demà?. Som humans, i en base a aquesta condició, l'Hospital ens demana. Responem com cal"*

El 19 de gener de 1978 tingué lloc una reunió en la qual hi assistiren els representants dels ajuntaments de Brunyola, Sils i Riudarenes els quals recolliren un

exemplar dels estatuts encara no aprovats, en els que s'especificava que si es fes un hospital comarcal cada poble hi contribuiria segons el seu nombre d'habitants.

Les tensions anaven aflorant i mossèn Llorens volia conèixer la situació econòmica de l'Hospital, ja que quedava un efectiu de 200.000 mentre que quan ell va deixar l'administració n'hi havia 900.000 pessetes: volia saber com s'havien invertit les 700.000 pessetes de diferència; l'administrador li explicà que s'havien invertit en el montacamilles i mossèn Llorens es queixà que la despesa havia estat excessiva i inútil, que l'Administrador havia tret diners sense permís de l'alcalde i que quan ell era administrador l'alcalde li havia prohibit gastar diners ja que s'havien de guardar per l'Hospital nou i en canvi ara es gastaven quasi tot el remanent. Continuà tot dient *"que la actual penuria econòmica del hospital puede venir del hecho de que cuando él era Administrador recibía muchas donaciones y que ahora apenas si se recibe alguna. Posteriormente ha comentado que cuando alguna persona le indica que quiere hacer alguna donación, él le manifiesta que no la acepta, ya que él " no se cuida de esto y si quieren dejar algo vayan al ayuntamiento a entregarlo."* Es queixava també que es produïssin irregularitats en les admissions dels malalts i que als propis germans Sureda, ara grans benefactors de l'Hospital, els fou negat l'ingrés. L'administrador replicà que, a petició d'uns veïns dels germans Sureda, es va demanar ingressar-los però no hi havia disponibilitat fins al cap de tres setmanes, malgrat que els germans Sureda es negaren a ingressar *"por considerar que allí no serían bien atendidos"*. Es donaren els llits a altres dos peticionaris i a l'agreuja-se la malaltia dels Sureda demanaren entrar però ja no hi havia places. No content amb aquesta explicació de l'administrador, mossèn Llorens explicà una altra irregularitat d'una senyora que a l'hivern vivia a l'Hospital i a l'estiu anava a fer temporada i se li guardava el llit. L'administrador negà tals fets, ja que si tornava a entrar era perquè hi havia lloc, i que la tal senyora no rebia pensió alguna i només aportava el que guanyava durant la temporada. Enfadat, acabà mossèn Llorens proposant que si l'Hospital portava el nom de municipal fos l'ajuntament qui s'encarregués del dèficit.

Acabada la diatriba del rector de la parròquia, es discutí la nova composició que hauria de tenir el Patronat i mossèn Llorens opinà que la vice-presidència primera hauria de ser pel rector de la parròquia central.

El mateix mes de gener de 1978 la revista local RESSÒ dedicava l'editorial i un article interior al tema de l'hospital " *Si el guariment del malalt i la seva rehabilitació són les funcions primàries i específiques d'un hospital, haurem de convenir que a Santa Coloma no en tenim. Què és doncs aquest local que a la façana porta la inscripció "Sant Hospital"? Un "asil" a càrrec de l'Orde de les Josefines on hi resten internats un reduït nombre de vellets. Gràcies a l'esforç i sacrifici d'aquestes "Filles de Sant Josep", pot continuar el nostre "hospital" la seva tasca. Elles són l'ànima i el braç. Elles soles, però, no poden solucionar tots els problemes que tenen plantejats.* " Continuava l'editorial repassant totes les mancances estructurals: lavabos, banyeres, aigua calenta, manca d'intimitat...i conclouia que l'hospital tenia un doble problema: un problema econòmic que es podia solucionar amb les aportacions de tothom i un problema "humà", ja que els vellets es convertien en els marginats del poble, que no participaven en cap activitat ciutadana i dels quals ningú se'n preocupava.

El febrer de 1978 la mateixa revista RESSÒ tornava a incidir en el tema. En l'editorial, sota el títol "*L'hospital ha heretat*", explicava al poble la informació donada en el Full Parroquial on es detallava el llegat de Josep Sureda i l'aplicació que els hereus de confiança en volien fer, queixant-se de la manca d'informació sobre les xifres reals de l'herència. En l'interior, una entrevista al president de la Junta Administrativa de l'hospital, l'alcalde Jordi Ramilans, el qual explicava que l'Hospital era un establiment públic, de beneficència municipal, gestionat directament per l'ajuntament a través d'una Junta sense personalitat jurídica. Aquesta Junta funcionava des de l'any 1894 quan l'ajuntament es quedà l'hospital i el registrà i el 1895 quan s'aprovà un Reglament de Règim Intern.

Es queixava l'alcalde de la poca resposta de la població a la crida feta per arranjar o construir el nou hospital. Es recolliren 40.000 pessetes dels drapaires dels Grups Juvenils, 50.000 pessetes en la col·lecta de Nadal de l'església de Sant Sebastià i unes 100.000 pessetes lliurades per tres persones : "*la resposta de la resta del poble ha estat tan petita que m'entristeix el pensar que la gent de Santa Coloma de Farners no hem copsat el contingut d'aquesta crida humana, i per tant, difícilment podem ser l'exemple per a les futures generacions*"

L'alcalde comentava que el dèficit de manteniment era d'unes 300.000 pessetes/any. A la pregunta del per què s'havien emprés a nivell municipal altres tipus d'obres i no les de

l'hospital contestava: *"Per raons socials i per raons legals. Els primers passos donats de cara a trobar mitjans econòmics pel nou Geriàtric estaven orientats a una possible participació majoritària de les famílies més afavorides econòmicament: però tal com s'acostumava en temps passats, reclamaven les garanties d'una reserva i unes preferències que ja en algun cas concret, en aquest Hospital, es varen emprar fins i tot per a persones que els hi eren estranyes. Aquesta proposta no la podíem acceptar per ser totalment antisocial, ja que el Geriàtric ha de ser amb igualtat de condicions per a tenir-hi accés, si bé el manteniment ha de tenir un criteri molt més social: d'entrada s'hauria de demanar a tothom les quotes màximes, amb reduccions progressives fins arribar a la gratuïtat en els casos de més probada pobresa. "* Respecte als motius legals citava necessitats més urgents, i del fet que la vigent Llei de Règim Local ni tan sols tractava del manteniment d'hospitals en poblacions petites com Santa Coloma de Farners.

L'animadversió de mossèn Llorens envers el sistema de funcionament de la Junta de l'hospital continuà, amb l'avantatge per part seva que, com a Hereu de Confiança del llegat Sureda, tenia certa força per inclinar la balança a les seves tesis de més participació eclesiàstica en el govern de l'hospital. En la reunió del 8 de febrer de 1978, s'explicà que el passat trenta de gener els senyors Ramilans, Caritg, Calderó i Capdevila anaren a la notaria Goday i allí s'assabentaren que els hereus de confiança dels Sureda eren Joan Llorens, prevere i Josep Maria Clopés i que havien de redactar la Manifestació d'Herència, en la qual quedaven 3/5 parts per a l'hospital, però sense data d'adjudicació i 2/5 per als pobres de la localitat. L'alcalde no en sabia res, concertà una entrevista amb el sr. Bisbe per al mateix dia, i tornà amb un eclesiàstic de la Cúria gironina per convèncer a mossèn Llorens que es possés una data d'adjudicació dels 3/5 (es proposava un mes més tard de constituir-se el Patronat) i s'especificués més clarament com invertir les altres 2/5. Mossèn Llorens es negà a participar en cap reunió alegant que *"no aceptaba coacciones de nadie y menos que llevaran al sr Obispo a su casa"*. Així, sense el rector de la parròquia, s'aprovaren els estatuts acceptats pel ple de l'ajuntament el passat 30 de gener, en els quals, amb el vist-i-plau del bisbe, es reservava la vice-presidència primera per al capellà encarregat de l'hospital, que era el rector del poble. La composició de la Junta quedaria així:

President: l'alcalde

Vice-presidents: El regidor Ponent de Beneficència i el capellà encarregat de l'Hospital

Vocals nats: un representant de cada ajuntament que formés part de la Fundació, el metge titular de Santa Coloma de Farners i un representant del Cercle Cultural Colomenc

Vocals electes: cinc, elegits cada cinc anys, d'una llista de deu lliurada pel Patronat a l'ajuntament.

La revista RESSÒ (n° 117) entrevistava al senyor Calderó, ponent de la redacció dels nous estatuts, el qual explicava que s'havia constituït una Fundació Pública de Beneficència Municipal. Es preguntava a Calderó si no era anacrònic incloure un "mossèn" en un Patronat de tutela municipal i es responia que per la seva missió de direcció espiritual era el que coneixia més de prop els problemes dels vells i per aquest motiu es considerava indispensable.

El tretze de març de 1978 es constituïa extraoficialment el patronat, ja que els estatuts encara no havien estat aprovats pel Govern Civil. En la sessió de la Junta, mossèn Joan Llorens explicà que les 2/5 del llegat Sureda que inicialment ell volia usar per dotar una Pia Fundació, les lliuraria a l'hospital, reservant-se per ell una petita part per a misses.

En la propera reunió de l'onze d'octubre de 1978 , mossèn Llorens explicava que mai havia pretès ofendre ningú i que si algú ho veia així li demanava disculpes. El mossèn especificava que el lliurament que havia de fer del llegat Sureda el faria sempre que es dedicés a la construcció de l'hospital nou, i no per fer obres en el vell. Malgrat la rectificació, mossèn Joan continuava movent-se al seu aire i la Junta veié amb mals ulls, i procurar aturar infructuosament, l'anunci a la premsa, de la venda dels béns del llegat Sureda fet per mossèn Joan, ja que la Junta considerava que s'hauria d'haver creat una comissió per a la venda i no ser només els Hereus de Confiança els qui la fessin.

El gener de 1979 la revista RESSÒ dedicava la seva editorial a l'hospital: per Nadal s'havien recollit 892.133 pessetes per a l'hospital, entre els diners de l'església de Sant Sebastià (109.295 pessetes), el Centre d'Esports Farners (250.000 pessetes), la recollida d'ampolles buides dels "Drapaires de Nadal" (92.838 pessetes) i 440.000 pessetes de donatius anònims (180.000 pessetes de la localitat i 260.000 pessetes de fora de la població). Amb aquests diners s'havia millorat la capella, mobles, pintat la planta baixa i el primer pis.... L'editorial deia " *No veiem clar per què l'hospital ha de necessitar per poder subsistir i com a principal font d'ingressos, les donacions que li vulgui fer el poble. És fàcil*

detectar un interès cada vegada més accentuat del poble envers l'Hospital. Ens anem assabentant que existeix, que compleix una funció, que té unes necessitats i que li cal l'ajut de tots nosaltres per poder-les cobrir". Però l'editorial anava més lluny i demanava l'ajut afectiu: personar-se físicament i ajudar, rentar roba, cosir, xerrar, en una paraula: participar.

Quan el 30 d'abril de 1979 la Junta feia el lliurament de la documentació de l'hospital al primer alcalde democràtic de la transició, Jordi Iglesias, hi constava un actiu de 6.559.723 pessetes i un passiu de 138.654 pessetes. En aquells moments l'hospital disposava de 35 llits comptant-t'hi els de les religioses. El mes de maig es nomenava administrador de l'hospital a Josep Maria Puig i Vendrell i el vuit d'octubre del mateix 1979 tenia lloc l'Acta de Constitució de la Junta del Patronat de l'Hospital Sant Salvador d'Horta de Santa Coloma de Farners, seguint l'aprovació de la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat de Catalunya del 17 de juliol de 1979 (DOG, nº 28, 17-9-1979) que creava la Fundació Pública Sant Salvador d'Horta, aprovada per l'ajuntament el 17-10-1978

En els estatuts aprovats es creava una Fundació Pública de Beneficència Municipal de naturalesa permanent " *cuyo objeto consiste en prestar asistencia a pobres y ancianos, naturales y vecinos de esta ciudad y de los municipios de Sils, Riudarenes y Brunyola, siempre que estos ayuden proporcionalmente a su sostenimiento*". Es deixava la porta oberta a la possible col·laboració amb altres organismes sanitaris i/o assistencials i a la acceptació d'altres tipus de residents. L'article segon donava personalitat jurídica pròpia a la Fundació i es confiava la mateixa a la gestió d'un Patronat format per un president, dos vice-presidents, cinc vocals nats, cinc vocals electes elegits per l'Ajuntament a proposta del Patronat i renovats cada sis anys a meitats de tres anys, el secretari i l'administrador. El Patronat quedava instituït com a únic organisme capacitat per actuar legalment, comprar, vendre, llogar, acceptar donacions, pressupostar.....i qualsevol altra activitat permesa per la llei. El patrimoni de la Fundació estaria format per tot el que li traspassés l'ajuntament inicialment i tot el que adquirís per compra o donacions. La tutela de la Fundació dependria de l'ajuntament de Santa Coloma de Farners, estant expressa i necessària la seva conformitat en l'aprovació dels pressupostos i comptes, així com en la venda de part del patrimoni.

En l'inventari annex fet per l'ajuntament constaven els següents béns de l'hospital:

L'edifici de l'hospital en el C/ Sant Sebastià (764 m2) valorat en 1.500.000 pessetes
Un apartament a l'edifici Morgan (Carretera dels Banys), donació de Rosa Rius, valorat en 750.000 pessetes
Peça de terra nomenada Les Glòries per edificar el nou hospital valorada en 1.000.000 pessetes
Una furgoneta SEAT valorada en 240.000 pessetes
Mobiliari i material valorat en 1.531.897 pessetes
Vuit obligacions de l'Editorial Labor valorades en 45.000 pessetes
Dipòsits en metàl·lic en diverses entitats bancàries valorades en 252.318 pessetes. Total de l'inventari de l'hospital: 5.319.215 pessetes .⁴⁶

En l'Acta Constitucional es donava un termini de dos mesos als ajuntaments de Riudarenes, Sils i Brunyola per adherir-se a la Fundació, es creava una comissió per elaborar un Reglament de Règim Intern, es ratificava a Josep Maria Puig com a administrador, i s'acordava tornar posar en les parets de l'entrada de l'hospital les plaques dels benefactors. El Patronat estava format per:

President: Jordi Iglesias i Massuet, alcalde de Santa Coloma de Farners
Vice-presidents: Josep M^a LLavari i Vila, regidor de Beneficència
Mn. Joan Llorens i Castellà, rector de la parròquia de Santa Coloma
Vocals nats: Mateu Turró i Sabaté, metge titular
Ramon Rovira i Canaleta, representant del Cercle Cultural Colomenc
Alcalde de Brunyola
Alcalde de Riudarenes
Alcalde de Sils
Vocals electes: Lluïsa Casadevall i Fontanet, Lluís Coll i Planas, Jaume Cubarsí i Deulonder, Ignasi de Bolós i Pi, Francesc Matamala i Valls
Secretari: Josep Casas i Caupena
Administrador: Josep Mª Puig i Vendrell

El nou Patronat ratificà l'escriptura de compra dels terrenys per al nou hospital, feta el 19 d'abril de 1972 amb el propietari Ricard Llinàs i Butinyà i la Junta donà tres mesos de temps als hereus de Confiança del llegat Sureda per fer lliurament del mateix. S'acordà

també fer una consulta popular per veure l'emplaçament definitiu del nou hospital: les Monges o Les Argiles. Però les dificultats per les quals transcorria a Madrid el projecte del nou geriàtric per obtenir-ne subvencions, va forçar la Junta a ubicar l'hospital a Les Argiles, projecte ja presentat, per estalviar-se així un nou deambular per la burocràcia madrilenya si haguessin optat per l'edifici de les Monges.

El 24 de març de 1980, la Junta acceptava els béns de l'herència de Carme Plana Butiñà, així com els 3/5 del llegat de Josep Sureda Cors i els 2/5 de la Pia Fundació "Sureda Cors" quin patronatge corresponia al Bisbat de Girona. Un mes més tard, posaven a la venda les finques del llegat Sureda Cors per un valor total de sortida de 27,5 milions, tot i que no fou fins el tres de juny de 1981 que es publicà la subhasta en el BOP

Les finques eren les següents: casa nº 37 del C/ Pare Rodés, Magatzem al C/ Camprodón, Finca de 1,9 ha al paratge Vinyes de Canadell, Finca de 5 has amb casa a Riudarenes, tres finques més amb un total de 12 has, a Riudarenes, finca de 3 vessanes a Sant Marçal i 29 has de finca a Sant Martí Sapresa

El maig del mateix any l'alcalde presentava els pressupostos de construcció del nou geriàtric: 107 milions. Sils, Riudarenes i Brunyola desistiren de participar en el Patronat Geriàtric per motius econòmics, ja que els tocava pagar el doble de tot el seu pressupost anual. Davant aquesta ja prevista resposta dels pobles veïns, la Junta acordà demanar al Fondo Nacional de Assistència Social una subvenció del 76% pressupostat. Per afermar el futur, el Patronat es comprometia a mantenir la institució i no modificar-ne la seva finalitat durant trenta anys.

Eren tants els problemes burocràtics que malgrat haver canviat el nom del futur Geriàtric, ara Sant Salvador d'Horta, el setembre de 1980 la Junta decidí no canviar el nom del projecte original, Nostra Senyora de Farners, per no entorpir el procés de la subvenció a Madrid.

El mes de juny de 1983 s'inaugurava la Residència Geriàtrica Sant Salvador d'Horta obra projectada per l'arquitecte Joaquim Batet, amb trenta-cinc residents que ja eren quaranta-cinc el mes de desembre (tretze homes i trenta-dues dones). Pagaven unes quotes que oscil·laven entre 15.000 i 22.000 pessetes. La construcció rondava els 157.000.000 i tingué una subvenció de 60 milions del Fons Estatal d'Assistència Social, 31 milions de la

Generalitat de Catalunya i 22 milions de l'ajuntament colomenc mentre la resta es cobria amb les donacions Sureda i Camps.

A nivell de donatius i llegats des de l'any 1978 al 1998 s'havien recollit 116.906.004 de pessetes, entre els quals destaquen: llegat Josep Camps Toya (25.586.017), llegat germans Sureda (23.777.910), llegat Joaquim Formiga (26.838.772), llegat Kalman de Hoffman (8.835.596) i una sèrie de llegats i donatius diversos. Per tal d'adaptar-se a la nova Llei de Règim Local, , el ple de l'ajuntament aprovava, el 21-12-1992, una modificació en la qual la Residència Geriàtrica Sant Salvador d'Horta es convertia en un Organisme Autònom Local de caire administratiu, amb personalitat jurídica pública i patrimoni propis a qui l'Ajuntament encarregava, en règim de descentralització, l'organització i administració del servei públic local de Llar-Residència. El Consell d'Administració restava format per quatre membres nats (alcalde-president, regidor de Benestar Social, Superiora de la Comunitat religiosa i Rector de la Parròquia) i set vocals electes (dos elegits i nomenats pel Ple Municipal i cinc nomenats pel Ple a triar d'una llista de deu candidats proposats pel Consell d'Administració). El capítol IV dels nous i actuals Estatuts detalla la intervenció i tutela de l'Ajuntament sobre l'Organisme Autònom en tots els temes crucials i transcendents

EPÍLEG

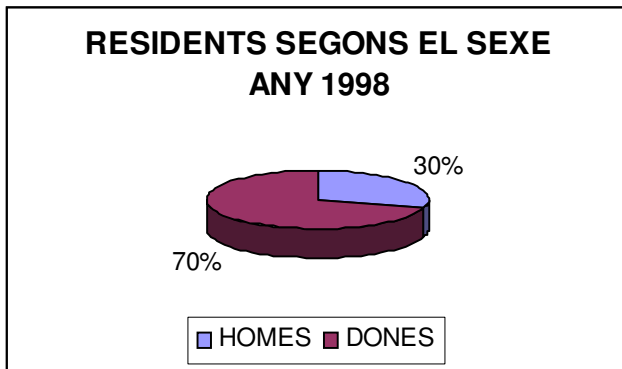
Seguint un procés generalitzat a tot Europa, s'havia passat de l'hospital de pobres i pelegrins de la Baixa Edat Mitjana a una residència geriàtrica de finals del segle XX. S'havia passat de la caritat cristiana (ajudar entre tots al qui ho necessita) a un servei social que partia del concepte d'igualtat i justícia redistributiva. L'hospital havia fet totes les funcions pròpies de cada època: en primer lloc, acollir pobres indigents en l'edat Mitjana i Moderna. A mitjans segle XIX, amb el liberalisme, l'hospital es convertí en un centre reciclador de ciutadans per tal de reintegrar-los al món del treball i la producció. Però fou a finals del XIX i principis del segle XX quan sofrí el canvi més notable: els avenços mèdics feren cada vegada més obsoleta la visita mèdica domiciliària; el metge utilitzava, cada vegada més, multitud d'aparells i estris que no es podien transportar i d'aquesta manera la burgesia, que fins ara havia blasmat dels hospitals com a llocs infectes, utilitzarà el seu control polític del poder per reconvertir-los en centres sanitaris en els quals els metges de

poble dispossaven del necessari per curar a tota la ciutadania: habitacions per tuberculosos, màquines d'oxigen, raigs X, parts....., més tard ambulàncies. Els hospitals de poble es reconvertiren en petites clíniques controlades pels consistoris i la classe mèdica, mentre l'església anava perdent poder dins la xarxa assistencial. El burgès, pragmàtic, tenia molt clar que davant les calamitats i les misèries, els precis i les oracions no servien per gaire res i va primar en canvi les mesures higièniques, la desinfecció, les quarantenes, potenciant la classe mèdica dins els hospitals. Per no perdre poder dins aquest nou gran món de la caritat, l'església va crear i potenciar les ordes femenines que s'infiltraran en els hospitals fins arribar a ser imprescindibles i que serviran per aturar, controlar, suavitzar el poder municipal; i per altre costat, i per equilibrar el creixent poder de la classe mèdica, l'església potenciarà l'aparició de Verges i de miracles per demostrar la seva supremacia davant la ciència mèdica⁴⁷

Finalment, a partir dels anys seixanta l'Estat del Benestar arribà a Catalunya, amb la Seguretat Social, els Hospitals Provincials i les clíniques privades, i es solucionà el problema de la nova maquinària mèdica: tothom a Girona amb l'ambulància comprada, com no, amb els diners de l'hospital. Solucionat el problema dels pobres, solucionat el problema mèdic, l'antic hospital de pobres primer, més tard hospital-clínica, es convertí ara en Geriàtric, omplint un altre buit social: col·locar els avis i àvies en un món en el qual tothom treballava i on la mateixa dinàmica laboral no permetia disposar de temps per tenir-ne cura. Així, l'hospital de poble no feia res més que adaptar-se a les necessitats socials i cobrir sempre un dèficit : la desigualtat social primer, les emergències mèdiques més endavant i actualment la solitud.

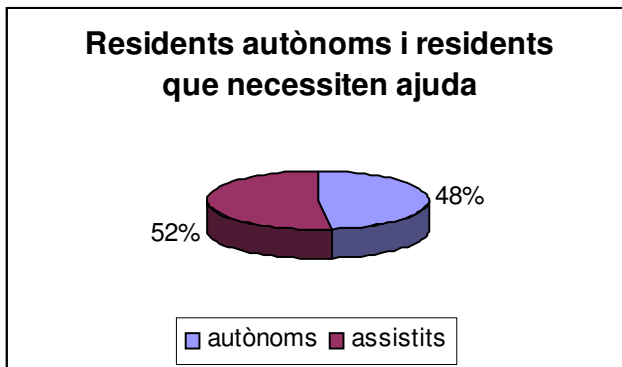
RADIOGRAFIA DE LA RESIDÈNCIA GERIÀTRICA SANT SALVADOR D'HORTA DE SANTA COLOMA DE FARNERS: ANY 1998 (Homes 24, dones 57)

⁴⁷ALVÁREZ URIA, F: "Los Visitadores del pobre. Caridad, economía social y asistencia en la España del siglo XIX", a *De la beneficencia al bienestar social. Cuatro siglos de Acción Social*,

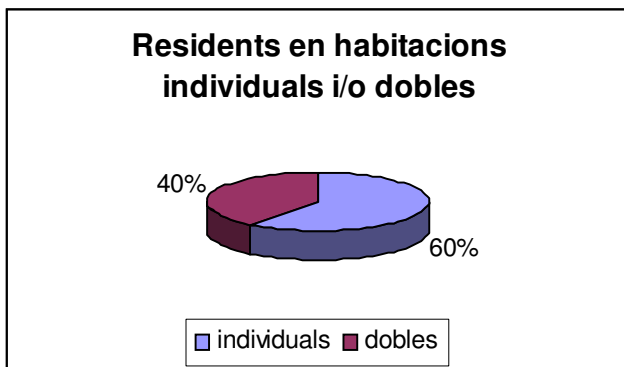

ES valen per ells sols: homes 14, dones 25

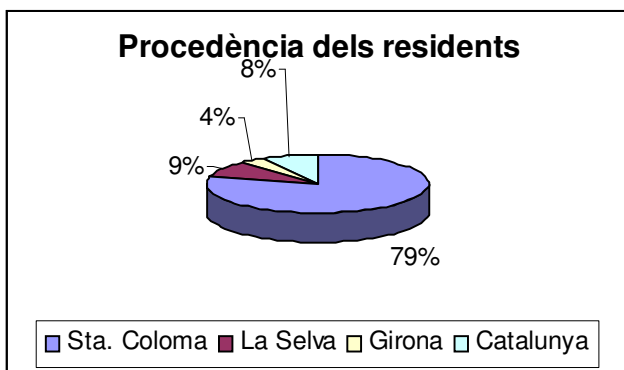
Necessiten assistència: homes 10, dones 32

El gener 1999 hi havia 49 persones en habitacions individuals i 32 persones en habitacions dobles

Respecte a la procedència dels usuaris, un 79% eren de Santa Coloma, un 9% de pobles de la comarca de La Selva, un 4% de la província de Girona i un 8% de la resta de Catalunya.

TAULA 9.- INGRESSOS DE L'HOSPITAL-RESIDÈNCIA DE SANTA COLOMA DE FARNERS

CONCEPTE/ ANY	1980	1991	1998
Quotes dels residents	2.942.500	47.800.000	89.500.000
Donatius	236.172		
Altres	23.694		1.750.000
Subvenció ajuntament i altres	500.000		5.500.000
TOTAL	3.728.866	47.800.000	96.750.000

TAULA 10.- DESPESES DE L'HOSPITAL-RESIDÈNCIA DE SANTA COLOMA DE FARNERS

CONCEPTE/ANY	1980	1991	1998
Manutenció	1.310.776	11.000.000	13.000.000
Combustible	403.108	4.800.000	7.500.000
Neteja	87.545	1.200.000	2.000.000
Nòmina religioses	336.000	18.000.000	4.200.000
Nòmina personal	1.059.225	S/I	42.600.000
Assegurances	75.464	5.000.000	20.250.000
Conservació i reparació	294.412	6.600.000	4.950.000
Roba i material	80.926	300.000	300.000
Altres	94.075	900.000	1.950.000
TOTAL	3.741.531	47.800.000	96.750.000

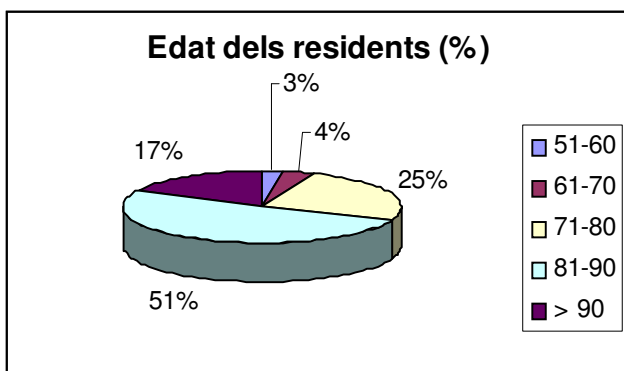
TAULA 11.-EVOLUCIÓ DE LES QUOTES A LA RESIDÈNCIA GERIÀTRICA SEGONS EL TIPUS D'HABITACIÓ I L'EMPADRONAMENT DE L'USUARI

ANY	HABITACIÓ	SANTA COLOMA	D'ALTRES POBLES
1984	Individual	35.000	42.000
	Doble	28.000	35.000
1990	Individual	52.000	62.400
	Doble	41.600	52.000
1998	Individual	103.000	129.200
	Doble	93.500	117.500

TAULA 12.- GENER 1999: EDAT DELS USUARIS DE LA RESIDÈNCIA GERIÀTRICA SANT SALVADOR D'HORTA

EDAT	HOMES	DONES	TOTAL	%
51 - 60 anys	1	1	2	2,5
61 - 70 anys	2	1	3	3,7

71 - 80 anys	7	13	20	24,7
81 - 90 anys	13	29	42	51,8
més de 90 anys	1	13	14	17,3

TAULA 13.- GENE 1999: ANTIGUITAT DE RESIDÈNCIA EN L'HOSPITAL

	HOMES	DONES	TOTAL	%
de 16 a 20 anys	1	2	3	3,7
de 11 a 15 anys	2	8	10	12,3
de 6 a 10 anys	9	12	21	26,0
de 0 a 5 anys	12	35	47	58,0

TAULA 14.- GENE 1999: QUOTA PAGADA SEGONS LES POSSIBILITATS DE L'USUARI

TIPUS DE QUOTA	HOME	DONA	TOTAL	%
Normal	16	48	64	79,0
Extra		1	1	1,2

Reduïda de beneficència	8	13	21	26,0
Reduïda amb un vitalici		3	3	3,8

TAULA 15.- GNER 1999: PERSONA EXTERIOR RESPONSABLE I/O ENCARREGADA DE L'USUARI EN LA RESIDÈNCIA GERIÀTRICA SANT SALVADOR D'HORTA

TIPUS DE RELACIÓ	HOMES	DONES	TOTAL	%
Fills	11	35	46	56,7
Nebots	8	14	22	27,2
Altres parents (cunyats o germans)	5	4	9	11,2
Amics		4	4	4,9

IL·LUSTRACIONS.-

- 1.- Làpida de duc d'Híxar col·locada a l'entrada de l'hospital l'any 1805
- 2.- Edifici de l'hospital en la dècada de 1960
- 3.- Col·locació primera pedra del nou hospital el 18 de juliol de 1981, feta pel cardenal i arquebisbe de Barcelona Narcís Jubany, colomenc il·lustre, i l'alcalde Jordi Iglesias
- 4.- Edifici del nou hospital residència geriàtrica l'any 2002
- 5.- Jardins del geriàtric; en primer terme escultura de D. Fita; al fons, el campanar